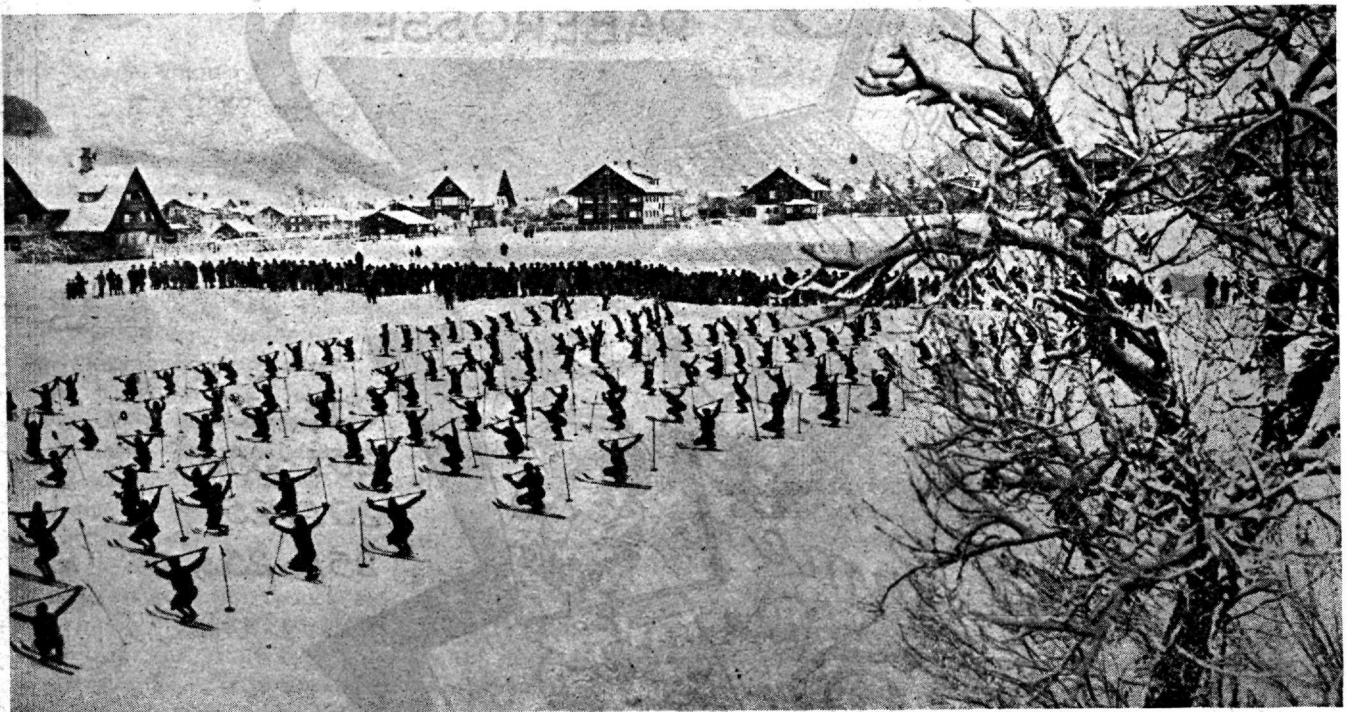

KAITSE KODU!

29. märts 1930

NR. 13

Hind 20 senti

Elukindlustusega
Eesti Omavalitsuste Kinnitusseltsis

„OMA“

kindlustate oma perekonna tuleviku ja enda vanaduspäevad.

Kuuekordseks

on kasvanud „OMA“ elukindlustuste seis kahe viimase aastaga, mis on kõige paremaks soovitusel „OMA“ soodsatele kindlustustingimustele.

Seltsi põhikapital ja tagavarad Kr. 400.000.—

Soliidne edasikindlustus välismaal.

PEAKONTOR: Tartus, Riia tän. 41 (oma majas). Telef. 3-44 ja 5-62.

PEAAGENTUUR: Tallinnas, Harju tän. 48.

Suitsetage
PABEROSSE

ÜKSIK
NUMBER
20 SENTI

ILMUB
1 KORD
NÄDALAS

6. AASTA KAITSE KODU! N: 13

TOIMETUS JA TALITUS: Tallinnas, Kaarli tän. 8, kaitseliidu staabis. Tel. 370. Toimetuse kõnetunnid igal äripäeval kella 10—12 e. l. Kaastöö arvatakse tasu alla ainult siis, kui sellele tasunõudmine peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaamiseks markimata käsi-kirju alal ei hoita.

29. MÄRTS 1930

Väljaandja: KAITSELIIDU PEASTAAP.
Vastutav toimetaja: kol.-ltn. A. BALDER.
Tegev toimetaja: L. SÖERD.

TELLIMISHIND: aastas 6 krooni, poolaastas 3 kr., veerandaastas 1 kroon 50 senti, kuus 50 senti. KUULUTUSTE HINNAD: 1 leheküljel teksti ees Kr. 50, tekstis ja tagumise kaane välisküljel Kr. 80, teksti järel Kr. 40 ja kaante sisekülgedel Kr. 60. — Vähemad kuulutused proportsionaalselt odavamad.

MÖTTEID UNGARI VABADUSPÄEVA PUHUL

Professor dr. Stefan v. Csekey'lt

„Eesti-Soome-Ungari Liidu“ ja „Fenno-Ugria“ poolt korraldatud Ungari vabaduspäev Tallinnas 16. märtsil peetud kõne

Kui keegi astub Eestis ungarlasena kõnelavale, tekib tal otsekohe mõte rääkida mõlema rahva suhteist. Enne iseseisva Eesti vabariigi asutamist teati Ungaris väga vähe eestlasest. See väike soome-ugri tõugu rahvas on võinud oma õnnetu ajaloo pärast inimkultuuri arenemises seni lüüa vähe tähelepanevat. Ka ungari rahva võimised on võrdlemisi vähemad kui teiste Euroopa kultuurrahvaste omad. Põhjus on nii eestlaste kui ka ungarlaste juures sarnane. Nad pidid seisma alalises võitluses metsiku idaga, et kaitsta lääne kultuuri. Ikkagi ületas aga ungarlus nii oma arvu kui ka oma kultuuri suhtes eestlased, ja tema peajõud seisis selles, et ta oli asutanud enam kui tuhat aastat tagasi kindla riigi. Väike eesti rahvas vaatas oma raskest orjapõlvast igatsusega oma vaba, võimsa lõunapoolse vennasrahva poole, kes omas niisuguseid vabadusvõitlejaid nagu Bethlen, Rákóczi ja Kossuth, niisuguseid riigimehi nagu krahv Eötvös, Deák, krahv Tisza ja praegu kaheksakümnesneljandas eluaastas olev krahv Apponyi, luuletajaid nagu Petöfi ja Madách, kirjanikke nagu Jókai ja Herczeg, maalikunstnikke nagu Munkácsy ja vene keisriõue juures töötanud Zichy, muusikuid nagu Liszt ja Reményi ja nii edasi. Need ja veel terve rida teisi on kogu maailmas tuntud suurusi.

Nüüdki on ungari vaimukultuuril Eestis teatud mõju. Viimaseil aastail on eesti raamatuturul ilmunud terve rida ungari ilukirjanduslikke töid, ega möödu ühtki nädalat, ilma et ei mängitaks mõnd ungari näidendit või operetti. Sageli ei teatagi üldse, et on tegemist ungari vaimutööga. Näiteks teavad õige vähesed, et komponist Lehár on ungarlane, nimi Kálmán saksastatakse lihtsalt ja kirjutatakse kahe n-ga (-mann). Kui eesti ajalehed töid Berliini rekordlenduri Risztics'i pildi, ei tähendanud keegi, et ta on ungarlane. Samuti teavad siin vaid vähesed, et helifilmi- ja kaugenäheaparaadi (telehori) leiutaja insener Mihály, kellest suures maailmas nii palju kirjutatakse, on Berliinis tegutsev ungarlane.

Meie kultuuri ning tehnikka edusammud võimaldavad meil üksteist õppida tundma kõigi meie heade ja halbade külgedega. Mis sel alal viimase kümne aasta jooksul on sündinud, on täitsa imestamisväärne. Eestis, Soomes ja Ungaris ei korraldatud mitte ainult hõimupäevi, vaid tuntakse tõsiselt huvi hõimurahvaste vastu, nagu mulle selgus ühes Eesti metsanurgas rääkides kellegi lihtsa talupojaga, kes oli üllatavalt hästi orienteeritud Ungarist ja eesti-ungari sugulusest.

Üldmainitu on maksev ka Ungari kohta. Ühenduses sellega peab märkima ära need tulemused, mis

ungari teadus on saavutanud ungari algajaloo alal viimase aastakümne jooksul. Veel kümne aasta eest võidi ungari algajaloo uurimuse tagajärjed ära märkida järgmise kolme lausega: 1. ungari keel on soome-ugri päritolu; 2. enne praegusele maa-alale asumist, mis sündis aastal kaheksa sada üheksakümmendkuus, oleme laenanud Bulgaaria türklastelt palju sõnu ja paigalpäisiva rahva eluviisi; 3. hüpoteesina oli juba maksev arvamus, et ungarluse algkodu on olnud Kaukasuse põhjapoolne nõlv.

Tänapäev teame palju enam. On kindel, et ungarluse soome-ugri esivanemate algkodu asus Uurali mäestikku mõlemal küljel. Viieandal sajandil organiseeris ungarluse üks bulgaaria-türgi suguharu, kes pärast ise temaga ühte sulas, ja nii rändas ta edasi teisele kodumaale Kaukasusse. Mahajäänud ungarlased, kelle leidis munk Julian aastal tuhat kaks sada kolmkümmendkuus Kaasani linnast ida pool, tema poolt nimetatud „Hungaria Magna“, on muutunud türklikuks, ja praegused baškiirid on suuremalt osalt nende järeltulijad. Budapešti ülikooli professor Németh on tõestanud, et vanades kroonikais esinev nimi „Dentumoger“ tähendab: tendü mogyer, s. t. doni magyar (Dooni ungarlane); kuna võõrkeelne tähendus „hungarus“, „ungar“, põlvneb ühe bulgaaria suguvõsa „onoguri“ nimest.

Ühe-sõnaga — ungarlus ei seisa mitte nii hõimlasteta suures maailmas. Tema soome-ugri tõugu onupoegade kõrval on tal veel sugulasi baškiiride ja bulgaarlaste näol.

Vaimsete ja kultuursete suhete kõrval on Eesti ja Ungari vahel tekkinud kahel korral teatud poliitilisi sidemeid, kusjuures imelikul kombel mõlemal korral oli Poola vaheltteguriks.

Kui Transsylvaania (Ida-Ungari) valitseja vürst Stefan Báthory valiti aastal tuhat viis sada seitsekümmendkuus Poola kuningaks, ta vallutas venelaste vastu võideldes Liivimaa. Ta on saatnud praeguse eesti-vene piirini oma valveposte. Tema sõjavägedes on võidelnud seitse tuhat viis sada ungarlast, peaaegselt husaareid. (Sõna „husaar“ on ungari keelest võetud kõigisse keelisse.) Báthory oli ka „Magnus Dux Livoniae“. Tema, kui oma aja suurimaid riigimehi, nägi juba kuuteistkümnenda sajandi lõpul venelaste edasitungmises suurt hädaohtu lääne kultuurile. Báthory ja ta sõdurid olid esimesi ungarlasi, kes käisid Eesti tolaaegsel maa-alal. Olgugi et Stefan Báthory ei aimanud eesti-ungari keelesugulust, on üldiselt teada, et ta püüdis parandada talupoegade rasket seisukorda. Tema sellekohaste kavatsuste sooritamist takistas ainult ta liiga varajane surm. Ta oli Liivimaa suurvürst aastast tuhat viis sada kaheksakümmendkaks kuni aastani tuhat viis sada kaheksakümmendkuus. Ta on ainuke suverään, kes on valitsenud ühtlasi nii ungarlaste kui ka eestlaste üle.

Saatuse imelik tuju tahtis, et uuemate eesti-poola suhete sõlmimisel Eesti ja Ungari on astunud teatud

poliitilisse vahekorda. Ungari elab nimelt Poolaga sõprusvahekorras, mis põhjeneb üllail ajaloolisil traditsioonel. Mõlemad on teineteisele mitugi korda annud ühise kuninga. Kuninga Ludvig Suure valitsusest (aastast tuhat kolm sada nelikümmendkaks kuni aastani tuhat kolm sada kaheksakümmendkaks) laulis Petöfi:

Oo suur sa olid kord, Madjaar,
Suur oma vara, võimu ra'alt;
Su merre loojus põhjataht
Ja idast täht ja lõunamaalt.

Sõnad, mis tänapäev veel enam tuletavad meele tükeldatud Ungari õnnetut seisukorda. Peale Poola on Ungari sõlminud sõpruslepingu ainult Itaaliaga. Ei tarvitse omada palju mõttelendu, et näha ühe tulevase bloki piirjooni Vahemerest Läänemereni või isegi Põhja-Jäämereni. Ajaloolised ajad pöörduvad tagasi... Euroopa seisab tänapäev jällegi sama küsimuse ees, mille ees seisis tolkorral Báthory. See nii erakordsete riigimehe võimetega varustatud valitseja nägi juba siis kõige suuremat hädaohtu Lääne-Euroopa kultuurile venelaste edasitungis lääne poole. Kui ta oleks saanud teostada oma suured poliitilised kavatsused, oleks praegu Euroopa kaart kindlasti teisiti värvitud.

Eesti ja Ungari seisavad nüüd uuesti sama ülemaailmalise tähtsusega ülesande ees, mille ees nad seisid juba Stefan Báthory' ajal.

Üks ajaleht kirjutas Tallinnas korraldatud ungari rahvuspäeva puhul, et seda päeva pühitsevad ungarlased palju pidulikumalt kui oma riigi aastapäeva. Meie oleksime väga tänulikud selle ajalehe kaastöölisele, kui ta nimetaks Ungari riigi sünnipäeva. Ka Eesti vabariigi sünnipäev on kahtlane, olgugi et Eesti on ainult kaksteistkümmend aastat vana. Kes teab aga, mis sündis enam kui tuhande aasta eest? Mitte ainult tähtpäev ei ole täiesti kindel, vaid aastagi, mil ungarlased tunginud praegusele maa-alale.

15. märtsil on meil erisugune tähendus. Kui tuhande kaheksa saja neljakümnekaheksanda aasta veebruarirevolutsiooni tagajärjel kogu Euroopa absolutistlik süsteem löi kõikuma, kui Austrias Viini märtsirevolutsiooni mõjul tekkis parlamentaarne valitsussüsteem, siis proklameeris Pešti üliõpilaskond, „märtsi noorus“, maailmakuulsa luuletaja Petöfi' ja Jókai' juhatusel trükivabaduse ja kuulutas välja ungari rahva kaheteistkümnest punktist koosneva nõudmise. Selle läbiviimine möödus verevalamiseta tormilises vaimustushoos liberaalse konstitutsiooni-likvidatsiooni harilikul kujul. Viimne seisuslik riigipäev Poszonyis (Pressburgis) võttis vastu Belgia eeskujul väljatöötatud põhikorra, mis siis 11. aprillil samal aastal kuninga poolt kinnitati. Aprilli-seadused määravad Ungaris kindlaks parlamentaarse valitsemisvormi, aadli eesõiguste kaotamise ja trükivabaduse üldise usuvabaduse. Tuhat kaheksa sada neljakümneskaheksas aasta vabastab pärisorjad ja talupojad. Nõnda see viimne, ainult

aadlile ja linnakodanikele tugiv rahvaesindus loob uue Ungari. Patriootiline ungari aadel loobub ise oma eesõigustest ja pärisorjad võetakse konstitutsiooni kaitsevalli taha. Ungaris oli üldaadlil hoopis teine tähendus kui välismaal. Meie juures oli aadlik iga sõjamees, kes oli võtnud osa riigi asutamisest ja hiljem isamaa kaitsmisest. Aadlik olla tähendas Ungaris olla ungarlane. Seepärast võiks öelda, et demokraatia on Ungaris üle tuhande aasta vana; parlamentarismi mõte on vanem kui Inglismaal; „Vabaduse Kuldne Bulla“ on pärit aastast tuhat kaks sada kaksikümmendkaks; ja ei leidu teist maad, kes oleks võidelnud vabaduse eest nii palju kui minu isamaa.

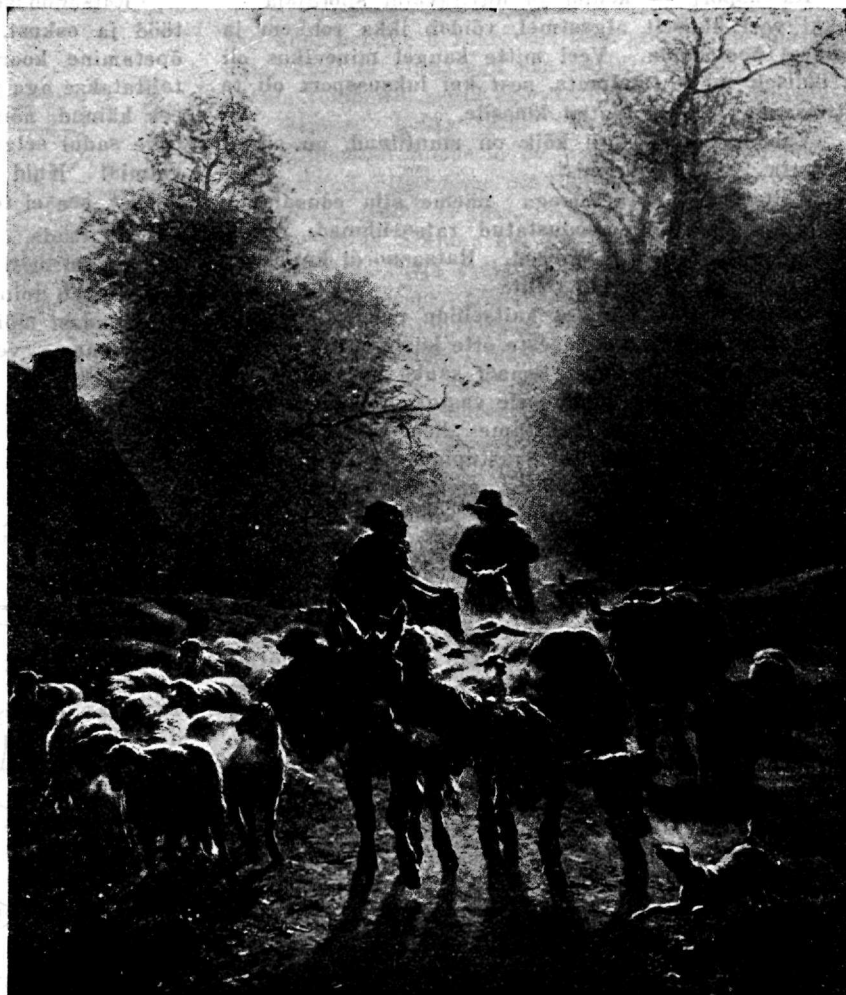
Olgu täna, mil mälestatakse ungari rahva vabaduse väljakuulutamist viieteistkümnendal märtsil aastal tuhat kaheksa sada nelikümmendkaheksa, tuletatud meele teine vaikne, üllas tähtpäev, mil Ungari pühitses oma riigihoidja kümne aasta juubelit sel moel, et ta eriseadusega otsustas teostada terve rea suurejoonelisi ettevõtteid.

Esimesel märtsil sai kümme aastat admiral Nikolaus v. Horthy Ungari riigihoidjaks valimisest.

Möödunud kümne aasta jooksul on riigihoidja Horthy loonud Ungarile tähelepanetavale välis- ja sisepoliitilise seisukoha. Tema riigivalitsus peaminister krahv Bethlen'i juhatusel on praegu vanim parlamentaarne riigivalitsus maailmas, sest Bethlen on oma kohal juba viieteistkümnendast aprillist tuhat üheksa sada kaksikümmendüks. Selle aja jooksul on täidetud Ungaris Trianoni rahudiktaadi kurvad nõuded, viidud läbi välislaen, teostatud rahareform, maa majanduslik ülesehitamine ja maareform, mis andis enam kui veerandile miljonile väikeasunikule elamu ja umbes poolele miljonile maad. Poliitilisel ja riigiõiguslikul alal on tuhande üheksa saja kahekümnendal aastal kokkuastunud

rahvuskogu asemele uuesti kutsutud ellu endine kahekojaline riigipäev. Valijate arv on tõstetud neljakordseks. Magnaatide koja asemele astus demokraatlike põhimõtete järele moodustatud ülemkoda. Aastal tuhat üheksa sada kaksikümmendüheksa teostati omavalitsusreform. On asutatud kaks uut ülikooli (Szegedis ja Pécsis) ja rahvamajanduse teaduskond Budapešti ülikooli juures, edasi põllumajanduse ning metsasaajanduse kõrgem kool Šopronis. Berliinis, Viinis ja Roomas on avatud Collegium Hungaricum jne.

Eeltoodud seaduses väljendunud riigihoidja austamine ungari rahva poolt on kohane maale, kes oma tänutundmust ei väljendanud ametlikes viisakusavaldustes, ja on ka kohane mehele, kes tuhandete hädaohtude keskel hetkekski ei ole kaotanud lootust oma rahva paremasse tulevikku ja tema elujõusse, kes oli hiilgavaks eeskujuks patriootiliste kohustuste järjekindlal teostamisel, kes isegi kõige raskemas seisukorras oli täis usku, täis lootust, täis usaldust ja oma kohuseid täites suur inimesena ja riigimehena ja sealjuures oma tundmustes ning toiminguis kuni oma peenimagi närvikiuni läbi ja läbi ungarlane.

Karjused Ungari metsades.

on ja jääb loetavaimaks ajakirjaks Eestis.

RATSAHOBUSE RATSASTAMISEST

Hea ratsanik — julge, osav mees ja sitke, väle hobu

Ratsasport — kenim ja huvitavaim spordiala — ehkki veel üldiselt algastmel, võidab ikka rohkem ja rohkem poolehoidu. Veel mitte kaugel minevikus oli ta üldiselt meile tundmata, sest kui luksussport oli ta kättesaadav ainult teatud klassile.

Vabadusaastail, mil kõik on muutunud, on siingi märgata väikest liikumist.

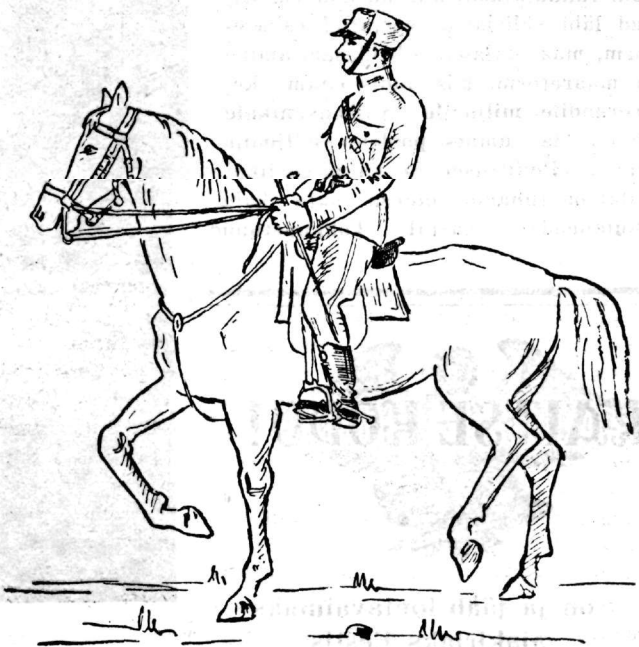
Kaitseliidu arenemisega näeme siin edusamme. Üle kogu maa on moodustatud ratsarühmad, ratsakomandod ja teised koondised. Ratsaspordi kandvaks jõuks rahva seas on kaitseliit.

Tegutsedes ja õppides kaitseliidu ridades rahuaja tingimustes kergib ratsameeste ette küsimus: mis moodi õpetan oma hobust, et temast saaks hea ratsu?

Enne kui sellele küsimusele vastata, peame endale tegema selgeks, mida mõistame „hea ratsu“ all. — Hea ratsahobune on sitke, vastupidav, kiire ja paindub, ning allub täielikult oma peremehe tahtele. Iga ratsamees teab, kui raske on ülesannet täita, kui hobune ei ole „käes“. Selle asemel, et oma jõudu ja tähelepanu pöörata eestriigile, mida ratsastajad ratsanik peab kogu oma tegevuse pühendama hobusega „rabelemiseks“. Imetihti võib näha pilti, kus mees, lähenedes raiepuukile, unustab mõõga ja mõtleb ainult sellele, kuidas püsida sadulas, selleks kahe käega kramplikult sadula kaart pigistades. Mitte harva maastikusõidul jääb hobune kui surnu seisma või koguni teeb järsu pöörde tagasi. Järele vaadates selgub, et ees oli kraav või mõni muu takistus, mis sugugi ei tohi olla takistuseks. Kuivõrra need nähtused õppusil ja manöövriil piirduvad lihtsalt äpardustega või koguni väikeste õnnetustega, võivad nad lahingolukorras saada koguni saatuslikuks. Harilikult veeretatakse kõik süü hobusele, kuna tegelikult süüdi ei ole hobune, vaid nõrk ratsaniku väljaõpe, oma parima lahingsõbra mittetundmine ning oskamatus selgitada endale hobuse tõrkumise põhjusti.

Ratsahobuse väijaõpetamine nõuab palju rohkem tööd ja oskust, kannatlikkust ning järjekindlust kui õpetamine koormat vedama või kündma. Pahatihti talitatakse aga noore hobusega, kes juba vankri ja adra ees käinud, nõnda, et ühel heal pühapäeval pannakse talle sadul selga ja sellega peab ratsahobune olema valmis! Kuid kes tõesti tahab endale saada ratsahobust, see ei tohi nõnda talitada.

On teada, et hobune oma loomult ei ole tark loom, kuid ta on eriti hea mälu. Sellele põhimõttele tugenedes peab toimetama ka tema ratsastamist. On see ju iseendast mõistetav, et kündmise juures noor hobune alul vanema veoloomaga kõrvuti ette rakendatakse.

Kuigi see toiming harilikult sünnib automaatselt, on ta siiski rajatud põhimõttele, et noor loom aimab järele seda, mis vana teeb ees. On väga soovitatav see viia läbi ka ratsastamise juures. Kuid kui see mitmesuguseil põhjusil on võimatu läbi viia, tuleb ratsastamist toimida aegamööda, järjekindlalt ja kindla kava kohaselt, kusjuures küll õpetatavale hobusele ei saa pakkuda näitlikku eeskuju, kuid selle eest talle esitatakse nõnda vähehaaval ja tähelepanematult uusi nõudeid, et ta neid automaatselt hakkab täitma. Kui me ratsastamist algame hobuse kasvatamisega, eriti aga tema eest hoolitsemisega, siis ei lase ka tagajärjed endid kaua oodata. Järjekindlalt ja otstarbekalt hobust kasvatades võime saavutada hiilgavaid tagajärgi, ja ka vastupidi. Selleks peavad ratsanikud õppima tundma oma hobust, et teda õigesti välja õpetada. Ainult neil tingimustel on võimalik hoida alal ratsaväe eriomadusi — painduvust ja kiirust.

Üksiku ratsaniku ja üksiku hobuse, samuti ka kogu ratsaüksuse väljaõppe peale, peale otsekoheste riiviliste harjutuste, missuguseid meil meeldi vahetusõidu ja ka ratsarivi näol harrastatakse, avaldavad suurt mõju mitmesugused tegurid. Rõhuv enamus meie ratsameestest kasvatab ise endale värsket hobumaterjali või jälle teostab noorte hobuste juures nende ratsastamist.

Siin seisab esikohal hobuse eest hoolitsemise tähtsus. Hobuse füüsilise jõu kokkuhoid oleneb suurel määral olukorrast, milles hobust peetakse. Iga viletsa hobuse võib teha töövõimeliseks — ja vastupidi. Järelevalve ja hoolitsemise puudumine on hävitanud nii mitu head looma. Seepärast — juba esimestest päevadest peale peab juhtima väärilist tähelepanu hobuse eest hoolitsemisele. Eeskätt puudutame siin hobuse puhastamist. Arvestame asjaolu, et hobune ei hinga üksi ninaga, vaid kogu nahaga, peame meeles, et räpane ja sõnnikune loom tunneb suurt piina, mis teda tunduvalt kurnab. Siit on ka selge, et „tubli puhastamine — on karnits kaeru“. Juhtub ehk vahest hari puuduma, ei või see veel olla põhjuseks hobuse kasi-

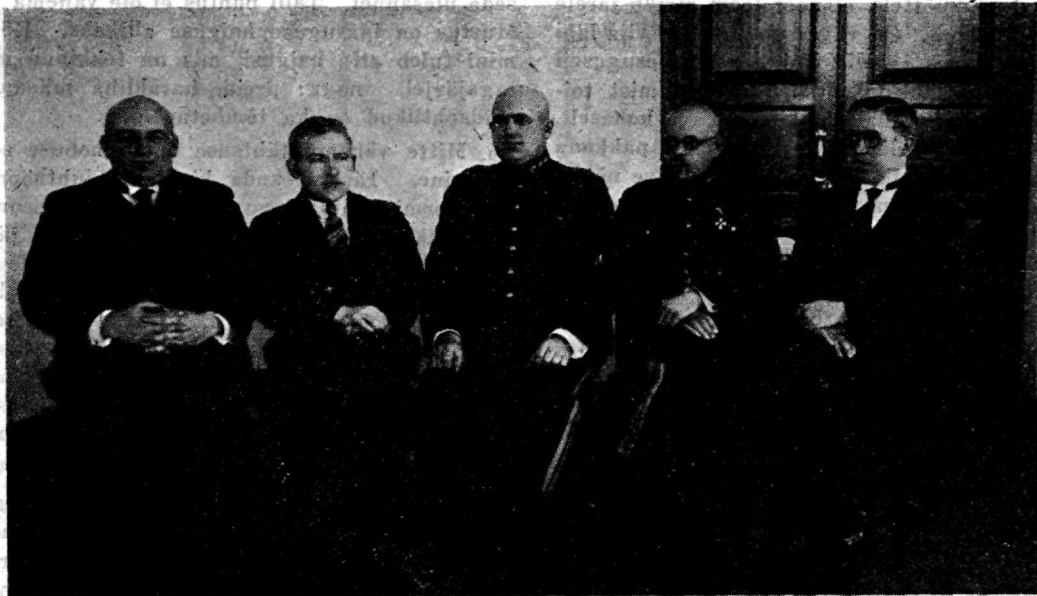
mata jätmiseks. Ka õletuust ja kamm võivad täita seda ülesannet. Talli puhtus ei ole vähema tähtsusega. Mustus on igasuguse haiguse allikaks. Kõige tihedamini tuleb ette haigusi, mis on tekkinud märja aluse tagajärjel, nagu: preid, harakliha mädanemine jne. Hädaohtlikud on ka tõmbetuuled.

Mitte vähema tähtsuse omab hobuse söötmine ja jootmine. Ei saa anda kindlaid juhtnööre toidu ja toidunormi kohta, sest see oleneb hobuseomaniku majanduslikust seisukorrast. Kuid ei saa jätta mainimata, et alaväärtuslik toit on mürk. Peale selle omab kaaluva tähtsuse söötmine ja jootmine korralikkus, s. o. õige aeg ja õige määr. Lõpuks on väga soovitatav iga päev kaks korda toimida hobuse ülevaastust, muidugi tema puhastamise ajal. Üle vaadata tuleb hobune kõikjalt, kas kõik on korras, kas ei ole kriimustusi, põrutusi, kas ta ei kaeva millegi peale. Tihti peale juba väljanägemise järgi võib saada aru ta seisukorrast.

Teiseks tähtsaks teguriks on õige saduldamine ja valjastamine. Eriti tasa ja targu peab talitama siin noore hobuse õpetamise juures. Ei tohi noorele loomale siin sünnitada ilmaaegset valu, sest ta võib alati seda jääda kartma. Ka õigel ajal ja määral peab teda karistama ning milgi tingimustel temale jonnki jätma.

Saduldamist toimetame ettevaatlikult, kärsituseta. Kui noor hobune kardab, siis teda silitada, sadulat näidata, kuni ta viimasega ära harjub. Sadula vööd üle sadula tõmmata, sadul ettevaatlikult turjale asetada ja siis õigesse kohta piki karva libistades. Kui sadul niimoodi hobusele on asetatud ja tema sobivus kontrollitud, siis võime kindlad olla, et turja pigistusi ja nõõrimisi ette ei tule. Ka õiges kohas peab sadul hobuse seljas asuma: kui tema on liig ees, võib see esile kutsuda turja pigistusi ja hõõrumisi, liig taga — neerude põrutusi. Ühes sadula sobivusega tuleb ka arvesse võtta sadula vööde asetust. Normaalselt asub esimene vöö kämbla laiusel esijalgadest, kuna tagumine vöö esimesega on paralleelne. Sadula vöö kinnitamine on sama tähtis. Suurem osa hobuseid ei armasta, et neil sadula vööd kinnitatakse, ja seepärast puhuvad nad endid täis. Seepärast, natuke maad läbi sõidetud, tuleb saduldamist uuesti kontrollida ja sadula vööd, kui tarvis, kinnitada. Hobuste ümbermõõt ei ole ühesugune, seepärast on igale hobusele isesugune vöö sobiv. Kahjulik on liig nõrk sadula vöö, millest tekivad selja klopimised ja hõõrumised, samuti ka liig kõvasti kinnitatud vöö, mis pigistusi esile kutsub. Saduldamise küsimuses peab iga ratsanik olema hoolas, et mitte oma hobust rikkuda.

Valjastamises omab suurema tähtsuse trensli ehk kangraua kõrgus hobuse suus. Kahjulikult mõjuvad liig madalale asetatud suulised, samuti ka ülemäära kõrgele tõstetud. Esimesel juhul trensel (ehk kangraud) klopib vastu hambaid ja sõidu ajal ärritab hobust ning ei anna toetust hobuse igemeile, seega takistades juhtimist. Teisel juhul, kui trensel või kangraud on tõstetud liig üles, võtab ära igasuguse juhtimise võimaluse, kutsub hobuse suus valu esile, mistõttu hobune tihti peale tahab ratsanikust lahti saada ja hakkab mööda välja või maneeži lõhkuma. Ehkki

Petseri maleva juhatas.

Vasakult: juhatuse liige hra A. Matteus, maleva pealiku abi hra N. Grünthal, maleva pealik kapten H. Ploomipuu, juhatuse liikmed P. Listakind ja G. Grünthal.

PETSERI MALEVA 6. AASTAPÄEVAKS

TAGASIVAADE TEHTUD SUURELE TÖÖLE

Käesoleva aasta 29. märtsil pühitseb Petseri malev oma kuuendat aastapäeva.

Kuus aastat tagasi pandi alus üldtarvilisele omakaitse organisatsioonile Petserimaal — loodi Petseri malev.

Möödunud aastate jooksul on malev kasvanud nii väljaõppe kui ka sisemise korra distsipliini poolest võimsaks omakaitse kantsiks meie riigi idapiiril.

Maleva läinud aasta tegevusele lühidalt pilku heites võib rahuldustundega tähendada, et kõigist lugupeetud maleva pealiku kapten H. Ploomipuu juhtimisel ja pealike ning malevalaste üksmeelse edasipüüdmise tõttu on iseäranis tegevusrohke olnud käesolev tegevusaasta. Malev on aasta jooksul suurenenud nii arvuliselt kui ka täienenud organisatsiooniliselt: aas-

ta jooksul on loodud maleva orkester ja malev-kondade juures ellu kutsutud gaasikaitse- ja sidekomandod, kus õppusi on peetud erioppekavade järele ja asutatud 2 naiskodukaitse jaoskonda.

Hoogsa ja intensiivse töö tulemuseks on rida häid saavutusi laske- ja spordialal. Erilist rõhku on malevas pandud lasketasapinna üldiseks tõstmiseks kogu kodukaitsjate peres.

Sellest seisukohast välja minnes on laskeasjanduse arendamine rajatud põhimõttele — rõhkem kaitseliitlasi laskeharjutusile kaasa tõmmata.

Ülesseatud eesmärgi saavutamiseks korraldas maleva staap terve rea omavahelisi laskevõistlusi, neist suuremad maleva laskeradade

mõningal pool on arvamisi, et algajal ratsanikul on kõige parem end harjutada puuhobusel, luban endale sellega siiski mitte nõus olla ja arvan, et kõige parem küsimuse lahendamine on ikkagi harjutada sel hobusel, kellega pärast tuleb sõita.

Nagu näeme, ratsahobuse ratsastamise aabitsaks osutub õige ja otstarbekohane hobuse kasvatamine ja

tema eest hoolitsemine. See esimene periood on tegelikult ratsaniku ja hobuse vastastikku tundmaõppimise, usalduse ja ka sõbralikkuse tekkimise ajajärguks, — kuid võib-olla ka vastuoksa. Kõik ülalpool tähendatu saavutatud, tuleb asuda ratsasõidu harjutuste juure, mille kohta käesoleva ajakirja veergudel edaspidi mõtteid avaldatakse.

vahelised laskevõistlused, 2. diviisi ja Petseri maavalitsuse rändauhindade peale.

Nimetamisväärt oleksid veel laske- ja spordivõistlused 7. jal. rügemendi, Petseri garnisoni, piirivalve Petseri jsk., Võru ja Petseri politsei meeskondade vahel.

Üldse korraldas malev laskevõistlusi ja võttis võistlusist osa möödunud tegevusaastal 17 korral 299 osavõtjaga.

Klassikatsed on sooritanud 114 kaitseliitlast ehk 26% malevlaste üldarvust. Spordivõistlusi korraldati 5 korral, millest osa võttis 51 vana sportlast, 21 noort ja 5 naiskodukaitse liiget.

Õppetegevus on malevas läbi viidud kindla kava järele ja osavõtt õppusist on olnud rohkearvuline. Jättes kõrvale vähemad õppused ja kogunemised, missuguseid korraldati kõigis maleva allüksusis, tuleks nimetada vaid suuremaid taktikalisi õppusi Kirovo ümbruses Võru malevaga ja lahinglaskmisi 2. diviisi laskeplatsil Petseri ja Värska malevkondadega.

Eriti huvitavaks ja õpetlikuks kujunesid lahinglaskmised, esimesed sarnased kaitseliidus.

Malev on kahel korral osa võtnud kaitseväge poolt korraldatud taktikalisisist õppusist ja maleva sõjaline väljaõpe ja distsipliin on leidnud kaitseväge juhtide poolt heakskiitmist. Eriüksuste väljaõppe peale on pandud erilist rõhku, — nii on korraldatud malevas kursusi ja loenguid side-, gaasiasjanduse, sanitaar-, suur- ja ratsaväge-väljaõppe alal.

Mitte vähema hinnangu väärt on ka naiskodukaitse Petseri ringkonna naispere töö. Ka siin on möödunud aastal intensiivselt töötatud ja tegutsetud, et mitte maha jääda meesperest, vaid ikka ühes sammuda ja viimaseile tarvilist abi pakkuda.

Nad on alati meeste saatjaina olnud küll õppusil, küll väljasõitudel, pakkudes oma abi toitlustamise ja sanitaaralal.

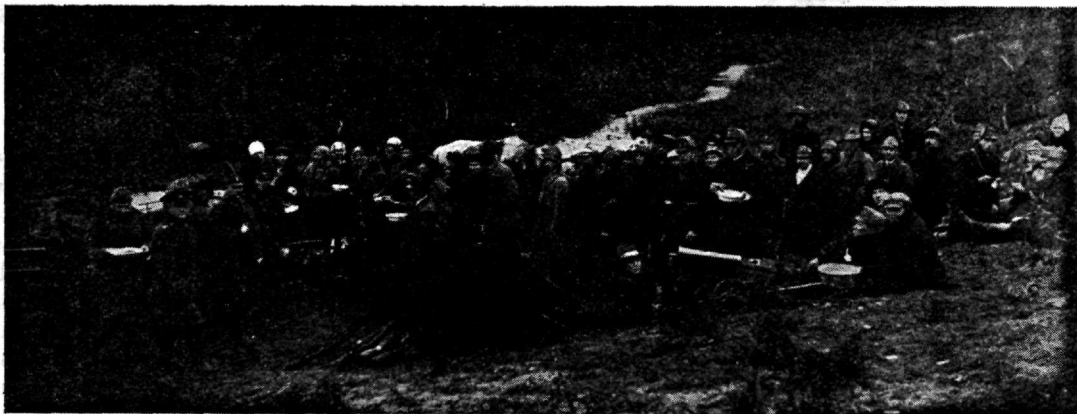
Ei saa siin isegi jätta märkimata nende

Petseri maleva spordipealik G. Taan „Kaitse Kodu“ tellijate vahelise loterii loosimisel 18. veebruaril s. a. võidetud esimese võiduga, „Bayard“ vabriku 16-kaliibr. jahipüssiga, mille väärtus 150 krooni.

suurt hoolt ja tööd kaitseliidupäeval Tallinnas, Rootsi kuninga vastuvõtul, kus viis päeva tasuta söödeti ja joodeti suurearvulist meesperet ja hoolitseti ta eest igakülgset. Samasugust hoolt kannab meeste eest naiskodukaitse pere oma koduses elus, muretsedes neile sissetulekuid, aidates korraldada pidusid jne., mis kõik on parimaks tunnistuseks nais- ja meespere heast vahekorrast.

Kõige selle juures ei ole nad unustanud ka ennast. On ka siin katsutud teineteisele abiks olla tarviliste oskuste omandamiseks kaitseliidu tegevuse kui ka üldarenemise alal. On korraldatud terve rida kursusi — samariitlaste, pesuõmblemise, sissekeedu-, käsitöö- jne. kursused.

Värska malevkond pärast lahinglaskmist II-se diviisi laskeplatsil einetamas.

Petseri naiskodukaitse ei ole oma heatahtlikkust üles näidanud mitte üksi malevlaste vastu, vaid ka seltskonna vastu, eeskätt vaestele välja sirutanud oma abiandva käe, katsudes hoolitseda viimaste lastepere eest.

Siin on oma parimat eeskuju näidanud Petseri, Uue-Irboska ja Mäe naiskodukaitse jaoskonnad.

Petseri jaoskond korraldades vaeslastele jõulupuu, annetas 134 vaesele lapsele riidevarustust, kuna maiustusi said üle 200 lapse.

Uue-Irboska jaoskond on oma hoole võtnud järveäärses ribas 30 puudustkannatajat koolilast, varustades neid riietega ja osalt ka toiduainetega.

Mäe jaoskond on samuti hoolt kannud ala-kohtluse all kannatavate õpilaste eest.

Seega siis ka propaganda alal on Petseri naiskodukaitse asunud väärilisemale osale — tegudele.

Propaganda alal on korraldatud kõigis ma-

leva alluüksusis terve rida kõnekoosolekuid, kontsert-aktusi, peo-õhtuid ja loenguid mitmesuguseil teemidel.

Tööd on järjekindlusega ja armastusega tehtud. Vahekord ja läbisaamine pealike, malevlaste ja naiskodukaitse vahel ei jäta midagi soovida.

Lõpuks ei saa jätta tähendamata, et möödunud tegevusaastal lõplikult valmis on saanud ja vastav sisseseade muretsetud (ehkki osa võlgu) Petseri maleva kodule ja on valmimas maleva poolt algatatud moodsa spordiplatsi ehitamine Petseris.

Töörohke ja õnnelik on olnud möödunud maleva tegevusaasta, mis on pealike ja malevlaste teineteisest arusaamise ja visa töö tulemus.

Kestku see töö ja üksteisest arusaamine ka edaspidi, siis võib kindel olla, et Petseri malev suudab täita tema peale pandud ülesandeid ja on kindlaks kantsiks meie riigi idapiiril.

Kümme aastat pealinna julgeoleku kaitset Kindral-major Johan Undi juubel

29. märts on päev, mil 10 aasta eest asus vastutusrikkale Tallinna garnisoni ülema kohale Eesti visamaid ja töökamaid kõrgemaid kaitsevaelasi — kindral-major Johan Unt.

Seega on lasunud vastutus vabariigi pealinna julgeoleku eest katkestamatult kümme aastat selle energilise ja ometi tagasihoidliku töömehe õul.

Aeg, mil kindral-major (seekord veel kolonel) J. Unt asus Tallinna garnisoni ülema ja ühtlasi sõjaväeringkonna ülema kohale, ei olnud kerge. Vabadussõda oli vast lõpnu, ees seisis raske ülesanne — minna üle rahuseisukorrale, luua ja organiseerida ümber laialdased pealinna kaitseväge asutused, teostada demobilisatsioon ja — mis eriti täbar — likvideerida siia kokkuvalgunud Põhja-Lääne armee korrad ja demoraliseeritud jäänused. See kõik oli keeruline ja raske ülesanne ning vastutusrikkam osa temast tuli teostada kindral-major Undil. Nüüd, tagant-järele, näib see kõik ehk palju lihtsamana kui neil päevil, sest unustame ju imeruttu.

Aga vististi veel pole kodanikud unustanud teist ärevat järku meie julgeolekus: sünget 1. detsembrist 1924. a. Nendegi sündmuste likvideerimine ja julgeoleku jaluleseadmine oli suurel määral garnisoni ülema ülesandeks.

Pealinna seltskonnal ja organisatsioonil on kindral-major J. Undiga tulnud mitmelgi ühiskorraldusel ja tegevusel väga sagedasti puutuda kokku. Ja kõigil on temast tekkinud veene kui vastutulelikust, haruldaselt organiseerimisvõimelisest mehest oma vastutusrohkel, tööküllasel kohal.

Kindral-major Johan Jaagu poeg Unt on pärit põliselt Mulgimaalt — Tarvastu vallast, kus sündis Tiukre talu peremehe pojana 24. märtsil 1876. a. Ta lõpetas Viljandi linnakooli ja astus 27. septembril 1897. a. vabatahtlikuna 113. Starorusskij jalaväepolku. Seda päeva tulebki pidada juubilaride kauaaegse kaitseväeteenistuse algatamiseks. 1899. a. astus ta Vilno sõjakooli, mille kursuse lõpetamisel tema väga häid teadmisi ja oskusi hinnati kulduuri annetamisega. Sõjakooli lõpetamisel ülendati J. Unt alamleitnandiks ja määrati oma endisse väeossa — 113. Starorusskij polku. J. Undi püsivuse ja visaduse huvitavaks tunnistuseks on asjaolu, et ta kogu oma veneaegse kaitseväeteenistuse, s. o. 20 aastat, 1897—1917, sooritas ühes ja samas polgus, alates vabatahtlikuna ja lõpetades sama polgu ülemana polkovniku auastmes 1917. a., mil ta asus Eesti rahvusliku 2. jalaväepolgu juhtimisele.

Maailmasõjas võttis J. Unt osa lahinguist Saksa väerinnal ja sai staabikaptenina haavata Goldapi lahingus 29. augustil 1914. a.

Okupatsiooniajal võttis kindral-major J. Unt agaralt osa põrandaalusest organiseerimis- tööst ja 21. novembril 1918. a. asus ta uuesti 2. jalaväepolgu juhtimisele, määrati hiljem

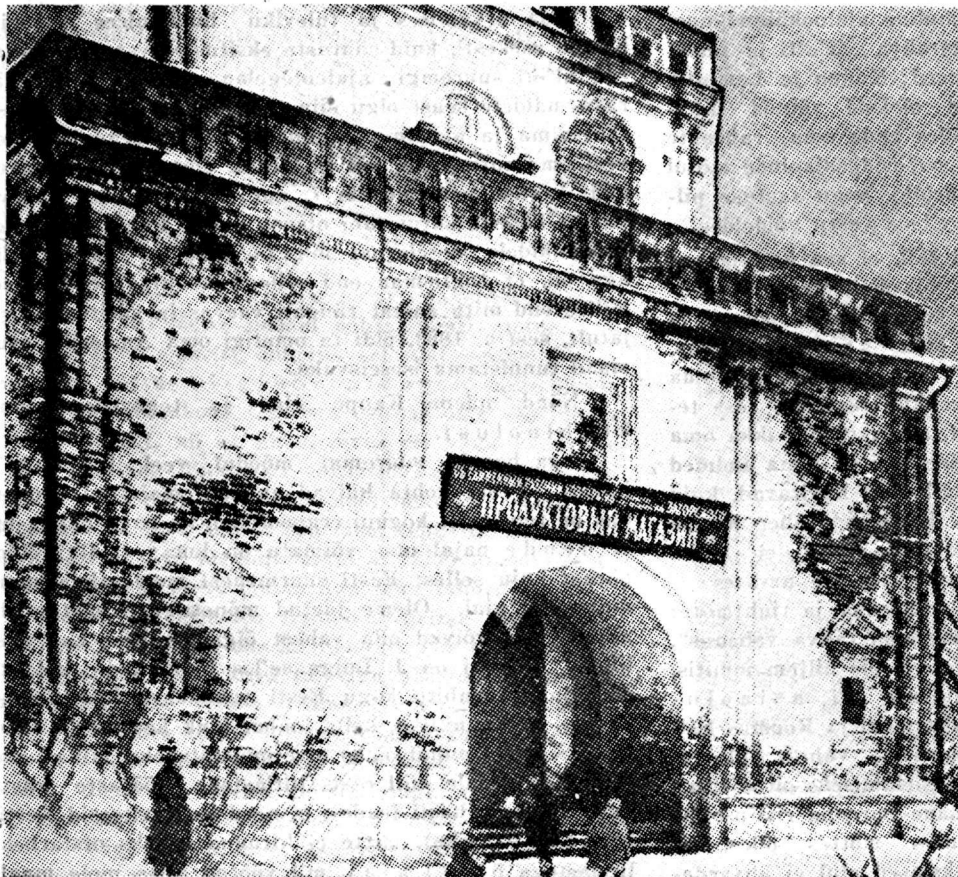
vabadussõjaaegse I diviisi brigaadiülemaks ja I diviisi ülema abiks.

Ta toimis vahepeal kaitseväe ülemana kuni 29. märtsini 1920. a., mil ta nimetati sõjaväeringkonna ülemaks ja ühtlasi Tallinna garnisoni ülemaks. Määrati 15. märtsil 1924. a. ranna-, õhu- ja sisekaitse ülemaks ja 1. oktoobril 1928. a. tema praegusele ametkohale — III diviisi ülemaks.

Lugupeetud juubilaride teeneid on hinnatud I liigi 2. järgu ja III liigi 2. järgu Vabadusristidega ja normaaltalu annetamisega autasuks. Peale selle on kindral Undil Läti Karutapjate-ordu II järgu rist ja Läti Vabadussõja mälestusmärk, Soome Valge Roosi I klassi komanderist ja Poola sõjarist. Peale nende veel hulk aumärke endisest Vene armeest.

Seltskond tunneb juubilaride vaimukana, värskena ja heatahtlikult vastutulelikuna. Jäagu ta sellisena meie pealinna kaitse juhi kohale veel kauaks — siis on meil kindlustunne.

Kindral-major Undi auks korraldatakse 29. märtsil kell 20 ohvitseride keskkogu kasiinos bankett, millest võtavad osa peale kaitseväelaste ka omavalitsuste ja seltskondlike organisatsioonide esindajad.

Kirik toiduainete laoks — nagu see on teostatud Moskvast.

KAUPOST JA LEMBITUST

Mõtlusi ja vaatlusi prof. Kettuse kirjutise kohta „Kaitse Kodu!“ nr. 11

Soome tähtis teadlane, suur Eesti sõber prof. Kettunen, on oma soojatundelises kirjutises „Kaupost ja Lembitust“ võtnud kõnele ühe tähtsaimaist ja ühtlasi kurveimaist episoodidest meie rahva vabaduse kaotuse ajajärgust 13. sajangu alul. Usaldan selle kohta esitada oma poolt kõnesolevasse ainesse puutuvaid vaatlusi, mis asjaloosse võiksid tuua vahest enam selgitust ja avardada ajaloolisi vaateid.

Esiti olgu õiendatud paar vääratust prof. Kettuse kirjutises, et hoida ära võimalikud eksiarvamised. Lätlased ei asunud kõnesoleval ajal mitte „liivlaste lõunapoolsete naabritena sisemaa pool“, vaid idapoolsetena. — „Saatuslik sündmus“ —, meile nii õnnetu „Madisepäeva lahing“ — kus murdus eestlaste sõjaline selgroog ja langes Lembitu, — polnud mitte 1227. a., vaid 21. sept. 1217. a., ja ka mitte „Paala jõe“ (nüüdsed Navesti) juures, nagu kaua eksiti arvati, vaid hulk maad eemal Viljandi ligikonnas, arvatavasti nüüdsed Rattama talu maadel.

Täie õigusega märgib prof. Kettunen Kaupo ja Lembitu ajajärku meie rahvasoo „hiilgavaks kangelasajaks“, samuti aga ka „ajalooliseks kurbmänguks“. Sest tõepoolest tundub selles asjaloos mängus olevat nagu mingi üliinimlik, salavõimuline ajalookäigu needus, et kahe ligisugulase hõimrahva (Eesti ja Liivi) mõlemad siis tähtsamad tegelased: Kaupo ja Lembitu, omaaegsed „suurmehed“, kes oleksid võinud ühiselt ja samas sihis tegutsedes anda oma rahvaste saatusele hoopis teise käände, sattusid asjaolude mõjul vastastikku verivaenlusse ja suridki, nagu saatuse pilkeks, samal vaenuväljal üksteise vastu võideldes.

Mis põhjusel see kõik nii tuli, ei saa küll iganes täiesti lahendada, sest andmed, mis meil olemas mainitud meeste tegevuse kohta, on koguni napid, udused ja ühekülgsed. Need leiduvadki kõik samas allikas, n. n. „Läti Hindreku kroonikas“, kes on annud küll oma aja sündmustest väga „väärtuslikke teateid“, sest temata poleks meil neid olemaski, aga muidugi ikka oma seisukohast ja vaatevinklist. Seetõttu on tema andmed ka Kaupo ja Lembitu kohta küll õieti huvitavad, kuid kahtlemata erapoolikud. Ristiusu sõber Kaupo saab kiita, „petis ja ärataganeja“ Lembitu ei kõlba kuhugi. Ometigi oli — ka prof. Kettuse arvates — mõlemail alguses juhiks sama hüüdsõna ja juhtmõte: „isadelt päritud usu puutumatus, oma rahva vabadus“. Et Kaupo selle juhtmõtte esimese poole hiljem muutis, võib tunduda raske veana, kuid see oli asjaoludest mõjutatud. Oma Saksamaal ja Roomas käigul omandas ta kindla veendumuse — vahest küll valusa — et temal ja ta rahval edasielamiseks oli ainus abinõu otsustavalt liituda Lääne-Euroopa ristiusulise kultuurpiirkonna külge, seejuures mõttes olles, et „liivlaste riiklikku vabadust sakslased alul ei ähvarda-

nud“. (Küllap omas sama vaate ka kagu poole hoidev liivlaste enamus, muidugi tema mõjutusel, aga sundida neid selleks, teadagi, ei saadud, sest Kaupo polnud ju mingi isevalitseja ega diktaator, vaid piiratud võimuga rahvavanem. Ta püüdis siis olla oma rahvale samasuguseks murrangutoojaks ja uuele teele juhtijaks, nagu seda olid olnud eelmisel sajanguil Ungaris kuningas „Püha Stefani“ (Tapani), Poolas kuningas Mscislav I (Miscko), Norras Püha Olav, Venemaal Püha Vladimir jne.

Kuid ta ei suutnud arvestada asjaolu, et mainitud mehed teostasid oma ettevõtte oma algatusel ja nii täitsa oma huvides, kuna Kaupol tuli toetuda maal olevale võõraste võimule ning juba selle eest tasuks pidi andma end selleks kasutada ja käsutada, mille juures sai möödapääsmatuks ka temale arvatavasti üsna vastumeelt ülesanne: oma suguvendade ja Eesti hõimurahva vastu võitlemine. Kõigi andmete järele, mis olemas, ei saa küll mõelda, et Kaupo saksasõbralikkus oleks tulnud pahatahtlikkusest või koguni isikliku tulu tagaajamisest, sest ka ristiusulisena seisis ta tarbekorral oma rahva õiguste eest siis juba algava saksluse ülekohtu vastu.

Oma arvamisest ja tuleviku hindamisest eksis Kaupo raskesti, kuid säärase eksituste eest pole kaitstud ükski suuremgi ajalootegelane. Tuhandete säärase näidete seast olgu siin toodud üks, nimelt Inglise tähtsaima ja ausaima riigimehe Pitti teguviis, kes veel oma surma eel, kui ta küllalt elutarkust oli kogunud, Inglise parlamendis 7. apr. 1778. a. oma vägeva viimse kõnega surus läbi otsuse uutele Põhja-Ameerika Ühisriikidele iseseisvust mitte lubada. Tagajärjeks aga oli, et Inglismaa end sellega kukutas sõdadesse, milles end mitu aastat rängalt vaevas ja väsis — asjatult, sest a. 1883. pidi ta ometigi oma Ameerika asumaad tunnustama iseseisvaks.

Nõnda näeme Kaupo elus ja tegevuses suurt kurbloolust.

Aga hoopis suuremal määral veel Lembitu juures. Tema kohta käivad andmed mainitud kroonikas on tunduvalt koguni erapoolikud, ka nagu napid, nii et nende najal otse võimatu on luua veidigi tõepärast kuju sellest Eesti suurmehest meie rahva suur-murrangu ajal. Oleme jäetud mõnesuguste oletamiste najale, mis võivad olla vahest õiged, vahest ka ekslikud. Vististi on J. Luiga selles liialdanud, kui ta on teinud Lembitu kogu Eesti vabadusvõitluse kehas-tuseks, keskpunktiks, kelle ümber kõik keerles ja veerles. Sest sel puhul oleks otse mõistatuseks, miks Lembitu, kes endale küll otsis liitlasteks võõraste vastu vene vürste (hästi teades, et need ise varitsesid Eestit endale saagiks), mitte ei liitunud selleks otstarbeks liivlastega õigel ajal, mil võõrad alles meie maale

end hakkasid pesitama, nende eemaletõrjumiseks. „Ajalugu ei tea jutustada, kas oli sõjariistade kohustusi Kaupo ja Lembitu vahel“, ütleb prof. Kettunen. Vististi mitte, sest sel puhul poleks kroonika sellest jätnud teatamata. Teadagi oleks säärasest liidust edukusega kõne võinud olla üksi sel ajal (1200. a. ümber), mil liivlased alles seisid ühiselt võõraste sissetungimise vastu, muudega ühes ka Kaupo, kes alles hiljem liitus võõrastega. Selle järele said loomulikult Kaupo ja Lembitu „vastasjalgseiks“. Kuid seejuures tõuseb uus küsimus: miks ei toetanud eestlased (ütleme, et Lembitu) a. 1206. mõjukamalt liivlaste vastasrinda Kaupo vastu. Arvatakse, et „eestlastel nendega olid suhted“, aga kindlad andmed selleks puuduvad; igatahes polnud Eesti abi märgatav. Kuidas see võis ometi olla, et Eestis aegsami ei taibatud, mis oli Liivis kaalul, ei aimatud, et liivlaste langemise järele ka Eestit ots ähvardas, kui Lembitul tõepoolest oli olemas niisugune hiilgav „strateegia“, nagu seda oletab J. Luiga?

Vahest on selle mõistatuse lahenduse võtmeks oletus, et sel ajal, mil Väina maadel Saksa võimule pandi alus, Lembitu veel polnudki Eestis vanemana tegutsev, või oli alles algaja, tähtsusetu ja mõjuta „Lehola vanem“. Sellest võis tulla ka muidu võõrastav nähe, et Eesti sõja algaastail Lembitu nähtavasti kuski võitlustel ei esinenud, isegi mitte Viljandi äravõtmise puhul 1211. a. kevadel, vaid alles järgneval suvel kuuleme temast esimest korda.

Tuleb muidugi võtta arvesse, et a. 1201 liivlaste kodusõja puhul eestlaste ja vastasrinna liivlaste liitumine saksluse vastu oli hiline, sest sel oli siin siis juba tugev jalgealune. Arvati siis Eestis õigemaks oma poolt sakslast mitte ärritada ega enda kaela kutsuda, mõeldes, et need vahest end teisel hakkavad laiutama, mis seekord näiski olevat õige tõenäoline, sest esiti oli „ristiväe“ pale pöördud lõunasse ja Leedumaa le, kuid õnnetu pöörde tõttu: rüütliordu ja lätlaste kättemaksu- ning saagisõda Ugandis a. 1208, võttis kogu asjakäik täitsa teise suuna: saksluse peale tungihoog sihti lõuna asemel põhja, Eesti vastu.

Kuid Eesti suurim õnnetus sel ajal peitus ikkagi tema üsna lõdvas riigikorralduses, mille järele iga hõim või maakond tegutses esireas oma soovide ja huvide kohaselt, nii et ühistegevus oli väga vaevaline ja ikka ajutine. Enamasti võitlesid Eesti suguharud vastastega üksikult ja — kaotasid muidugi. Eriti tähelepanev on oma kohast saarlaste teguviis, kes ainult ühel korral (Koiva jõe sõjakäigul a. 1211) mandri eestlastega talitasid ühes, muidu aga ikka lahus.

Kõnesolevas asjaloos ilmneb täieline tragöödia: samuti nagu Kaupo, eksis ka Lembitu siis oma arvetes. Esimene arvas oma rahva tuleviku päästa sakslastega sõbrutsedes, teine sellele viimse võimaluseni vastu pannes. Igatahes võis Kaupo oma surmatunnil end helilitada veel selle (kuigi eksliku) lootusega, et tema kava teostub. Lembitu kustuv ihusilm nägi oma maleva otsa, oma ettevõtte purunemist, eestluse jõu murdumist... Väga võimalik, et kangelase vaimusilma ees vilkus tema rahva uuestisündimine kauges tulevikus:

uus, vaba Eesti, mille tunnistajad meie nüüd rõõmutundes võime olla. Niisugusena on kunstnik Lembitut kujutanud ta mälestussambal Suure-Jaanis.

Seejuures kergib iseendast esile küsimus, kuidas on õieti lugu selle „hävituse needusega“, mida prof. Kettuse teate järele „keegi Eesti pidukõneleja“ Kaupo oma teguviisiga oma rahva peale olevat tõmmanud?

Ajalookäiku tähelepanelikult vaadeldes võime tõepoolest selles tunda mingisugust „ajaloo kättemaksujumaluse“ (Neemesise) sõrme tegevust, mõnes asjas üsna silmapaistvalt. Olgu siin toodud näiteks ainult paar. Vägev Rooma hävitas (a. 146 e. Kr.) oma ammuse võistleja Kartago armutult, aga kuus sajangut hiljem ilmus otse sealt — küll mitte kartago laste järeltulijad, vaid sinna asunud vandali rahvas — Roomale kibe karistaja, tuues „inimestele mõõga kaalale, majadele tule katustele“, nagu süündinud Kartagos. — Hispaania riik tegutses 15. sajangu lõpul „uue maailma“ allaheitmisel seal otsata ülekohtuselt, nii luues endale suurvõimu seisukoha. Kuid 19. sajangu lõpul tuli sealt samast „uuest maailmast“ Hispaania suurriigi seisukoha kukutus, ta asumaade käest võtmine, kuigi seda ei toetanud pärismaalased, vaid sinna asunud teised eurooplased.

Nii on asi üldiselt. Kuid üksikasjades tuleb selle „kättemaksuseaduse“ paigutamiseks olla väga ettevaatlik ja tagasihoidlik. (Igatahes on maini-

Mari Schaltjahr, kelle käes Liivi sõnaline vanavara rekord.

tud „pidukõneleja“ vaade, et ühe isiku pärast kogu rahvas needuse alla satub, vildak ja liialt vanatesamentlik.)

Otse kõnesolevast ajajärgust saame selle kohta niihästi poolt- kui vastu-näiteid. Vanapreilased ja semgallid seisid oma põlise usu ja vabaduse eest veelgi visamalt ja hoopis kauemini kui eestlased (need alistusid asjaloo paratamatust tundes) ligi paari sajangu kestes, lasksid end suuremalt jaolt maha tappa. Seejärel kadusid nende riismed lühikese aja jooksul ühes nende keelega.

Liivi rahva käsi on käinud ikkagi paremini: ta on suutnud alles püsida, kuigi vähearvulisena, meie ajani ja alles hoida oma keelt. Nüüd näitab ta koguni uut elujõudu.

Vastandnäiteks on aga lätlaste saatus. Nemaad läksid võõra võimu alla painduvuses ja võõraid naaberrahvaste alla heitmise aitamises hoopis kaugeemale kui liivlased iganes, aga neid pole selle eest tabanud „ajaloo needus“. Küll said nemadki oma „healapselise“ sõnakuulmise eest uutelt isandailt paha palga — nad suruti samuti maha kui nende tõrksad naabrid, aga rahvuslikult omandasid nad ikkagi oma tegevuse tagajärjena suurepärase saavutuse, olles nüüd Läänemere maade suurem rahvas, kuna 13. sajangul seisid vähemate seas — nad sulatasid endasse nii liivlased kui ka semgallid ja selanid.

On küll olemas rahvaste eluloos ja teguviisis „põhjuse ja tagajärje seadused“, kuid neid õieti mõista ja selgitada ei suudeta iganes. Inimeste piiratud aru ei oska siin olla küllalt asjatundlik ja erapooletu ega tungida sündmuste sügavusse.

Midagi veel Liivi rahva kadumise põhjustest. Teadagi olid rängalt kaaluvad need — ka muidu üldiselt tuntud — põhjused, mida prof. Kettunen mainis: „killunemine ja võõras vägivald“. Kuid tugevalt tuleb arvesse võtta üht väga kaaluvat põhjust, millele pole küllalt pöördud tähelepanu — Liivi rahva üldiselt vähene arv ja ta asumisala halb seisand. Kahjuks pole küll olemaski mingeid vähegi kindlaid teateid meie maa rahvaste arvu kohta 13. sajangul — sakslaste siiatuleku ajal. Aga ligikaudnegi tutvumine eest-

laste ja liivlaste käes oleva maa-ala suurusega teeb kahtlemata kindlaks, et liivlasi oli hoopis vähem kui eestlasi (mida muuseas näitab ka nende maakondade arv: neli, kuna eestlastel neid oli üle kümnekonna). Kõigiti on arusaadav, et väikesearvuline rahvas pidi võõraste pealerõhumisel hõlpsamalt murduma kui suur.

Veel suuremat halbust tõi asjaolu, et kuna eestlased ja ka teised siinsed rahvad asusid tervikuna kompaktses kogus (eestlased Narva jõesuust Pärnu laheni), ulatus liivlaste maa pikas, kuid võrdlemisi kitsas ribas Liivi (Riia) lahe äärt mööda nüüdse Salatsi kohalt arvatavasti Vindavi paigani. Seetõttu seisis liivlaste pikaks venitatud idapiir avaralt lahti lätlaste laialisele sissevalgumisele, liivlaste küllustamisele. Igalt poolt tikkusid lätlased, võimude soodustusel ja õhutusel, liivlaste vahele, neid üksteisest ikka enam eraldades, mille mõjul lätistamine edenes hoogsalt.

Et sarnastel asjaoludel väike Liivi rahvas sajan-gute jooksul sulas hoopis suuremaarvuliste lätlaste sekka, pole mingi ime — enam küll see, et ta niigi kaua on vastu pidanud ja veelgi peab. Nii siis võime öelda, et liivlaste peal ei lasu „hävituse needmine“.

Lõpuks veel eriline märkus: „Oleks see meie olemine, teiseks meie tegemine“, et saaks tagantjärele ajalookäiku korrigeerida, teeksimme seda muidugi, paigutades nii Kaupo kui Lembitu elama ja tegutsema mõni rahvapõlv varem, — aegadesse ja oludesse, kus nad oleksid võinud ja vast ka osanud nii tegutseda, nagu eelmainitud Ungari, Poola ja Rootsi valitsejad oma rahva juures: neid juhtides uutele eduteedele oma algatusel, kui tulid võõrad selleks neid sundima. See muidugi pole mõeldav — olnud asju ei saa teha olematuks. Nõnda siis otsime endale lohutust ja lepitust selles teadmises, et „ajaloogeenius“, kes omal ajal kogu meie rahva hõimule tegi palju ülekohtu, seda meie päevil mõndapidi jälle on ära tasunud haruldaste soodustuste andmisega nii meie kui hõimurahvaste uuestisündimiseks ning nende tulevikule tõusutee avamiseks. Seegi on omakohast ajalooline „heakstegemine“ ja tasuandmine.

H. Prants.

Uusi vabadussõja-maale

Möödunud suvel kaitseministeerium korraldas kunstnike ekskursiooni Läti tutvuma Landeswehri-sõja lahinguväljadega. Sellest ekskursioonist võttis osa üle kümne kunstniku Tallinnast, Tartust ja Rakverest.

Hiljuti pandi välja nimetatud ekskursioonist osavõtnud kunstnikelt kuus sõjamaali, mis on loodud Lätis saadud endiste lahinguväljade ainetel. Kuid peale nende panid välja sõjaainelisi teoseid veel kaks kunstnikku. Kuuldavasti mõned teised ekskursioonist osavõtnud kunstnikud esitavad oma teosed kevadel. Nendega ühes tahab esineda ka kunstnikke, kes ei võtnud osa ekskursioonist.

Näeme siis: kaitseministeeriumi tõuge kunst-

nikelt nõuda sõjamaale on leidnud elava ja laialdase vastukaja. Seega praegu kahekümne kunstniku ümber tegeleb sõjaaineliste teoste maalimisel, mis lubab jääda ootama siin tõsiseid tagajärgi. Esinesid: R. Nyman ühe teosega, Vichvelin kolme suure maaliga, P. Sepp nelja teosega, Kulkoff kümnekonna maaliga, A. Siivard kolme suurema maali ja joonistusega, E. Ole ühe maaliga, Kask ühe bareljeefiga, M. Laarman sõjaainelise graafikaga.

Aineteks on tarvitatud Landeswehri-sõja tõestisündinud episoodide. Maastikke skitseeriti kohapeal — seega pretendeerivad teosed mõnes suhtes isegi geograafilisele ja ajaloolisele tõepärasusele.

Mitut kunstnikku on huvitanud jäädvustada üht saksa ratsaväe rünnakut meie vägedele või esimese sattumist meie tule alla. Seda teemi on kasutanud Vichvelin, Siivard ja E. Ole.

Vichvelin näitab seda momenti, kuidas meie ahelik võtab ja hoiab tule all saksa ratsasalga ning selle paiskab laiali. Siivard on nähtavasti soovinud näidata paanikasse sattunud saksa ratsanike põgenemist. Meie sõdureid tema maalil ei nähta. Küll paistab aga mäe otsast see küün, mille varjult meie ahelik ratsanikke tulistab. E. Ole on aga võtnud ainuüksi kolm saksa ratsanikku, keda ootamatult tabab meie tuli. Üks neist langeb hobuse seljast, teised keerutavad ringi hobustel. Kuulipildujast tulistamisi on kolm maali: kaks Kulkoffil ja üks P. Sepal. Kulkoffil üks soomusrongist ja teine üle oma pealetormava aheliku. P. Sepal aga on püüdnud anda edasi kuulipildujast tulistamise moment metsas. Meie aheliku edasitormamist vaenlase tule all on

Siivard. Rünnak.

püüdnud tabada Siivard. Aheliku kõhulioleku esitab Vichvelin, kusjuures vaenlase aeroplaan sellele läheneb, et nähtavasti allolijaid kuulipildujast tulistada.

Lahinguainelisi kompoitsioone on veel R. Nymani suur maal: nähtaval suure küüni ääres rukkis meie ahelik peab püssidest tulevahetust vaenlasega, kes asub ringi ees metsa veerel pöösastes. Ka nähtub eemal teel vaenlase ratsanik. Siis on veel suur kompoitsioon Vichvelinilt: kahuri ümberpööramine. Vist on tahetud siin anda edasi seda momenti, kuidas vaenlaselt võeti ära patareid, kahurite otsad pöördi teisele poole — ja vaenlase enese sõjariistadest avati ta enda peale tuli.

Need on lahingumomendid, mis on püütud tabada sõjamaales. Kuid esineb veel rida sõjaelu motiive: sakslase-sõjavangi ülekuulamine meie ohvitseri poolt — Kulkoffi maal; vangide äraviimine — P. Sepa oma. Ja veel rida teisi motiive.

Näeme siis, et lahingu ja sõjaelu motiive on maalides õige ohtrasti. Kahtlematult sõda pakub väga palju aineid kuntsnikele. Ainult kui neist osatakse ja suudetakse luua väärilisi, kunstilisi bataille maale.

Meie kunstnikele osutus see esimeseks laiaulatuslikuks katseks toota meie vabadussõja-ainelisi maale.

Viimaseid vaadates näib, et siin on meil häidki eeldusi. Kuid meie sõjamaal on veel traditsioonideta.

Kulkoff: Episood kahuri vallutamisest.

Ka siin tuleb läbi teha vastastikune õppeaeg — ja alles siis saavutada kõigiti rahuldavaid tagajärgi.

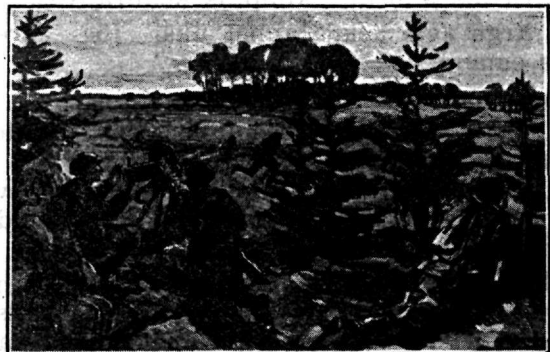
Kunstnikud oma enamikus nähtavasti ei tunne sõda. Seetõttu on siin lastud läbi paljudi asjaolusid, mis väheke võõrastavalt mõjuvad neisse, kes ise sõjas on olnud. Ainesse, sõjaellu, tuleks põhjalikult süveneda.

Lõpuks ei ole oluline, kas kunstnik lõuendile asetab palju massi või ainult ühe sõduri äramaalimisel annab edasi kogu sõja.

Rjepin on maalinud oma kuulsat „Saporooslased“ kahe aastaga. Kuid tal on kasutada olnud suuri soodustusi: modelle jne. Sellegipärast kulub ühe teose maalimiseks aastaid. Kuid ka meie sooviksime, et kunstnikud ainsa sõjamaali kallal peatuksid aastaid; et selle iga kuju oleks töepärane ja elav ja et igaüks, kes selle ette astub, ka kohe tunneks, et seisab sõjakunsti ees.

Meie kunstnikud aga väljapandud teostes on kõike võtnud kaunis üldjoones. Liialt kaugelt on nähtud isikuid ja gruppe. Kujud on jäänud välja töötamata. Inimeste asemel näeme siluette. Meie ei usu, et maalitud surnud oleksid surnud, ja ei tunne, et püssist lastud tuli oleks surmav. Isegi granaadi-lõhkemiste ajal kõnnib edasi ahelik, nagu lõhkeksid lumepallid peakohal (ahelik tavaliselt granaadišrap-nelli lõhkemise hetkel instinktiivselt heidab pikali).

Enam elu, enam sõdurlikult karmi ja realistlikku sõjameheelu!

Kulkoff: Hommikune pealetung.

EMA

E. JAAKKOLA JUTUSTUS

Ialu isand ja emand olid minemas linna ja selle läheduses olevasse tallu sugulaste poole. Hein kasvab veel mis kohas, ega olnud nii siis kiiret selle niitmiseks. Kesagi oli ju suuremalt osalt korradud, nii et see ei nõudnud enam enam palju aega, ja pererahvas, enne rutulisemaid suvetöid, võis kasutada nädalat paari linnas ostudel käimiseks ja ühtlasi sugulaste külastamiseks, keda ei olnud enam ammu nähtud. Linnast oli vaja tuua jahu, riisi ja muud tavalisest haruldasemat ja paremat toidupoolist heinaajaks. Seal oli ka vaja tuua lõikusajaks libekalu, et need panna aegsasti kotis jõkke ligunema, et nad jõuaksid seal tarviliselt valmida. Nii siis kasu ja lõbu olid mõlemad teekonna huvides liitunud, ja sisemaa talu pererahvas oli otsustanud pühitseda seda suve kauneimat aega.

Oli siin mõtlemist ja korraldamist, enne kui nad said kodunt valla. See on mõistetav, kui pererahvas ise lahkub talust ja lapsed jäävad ainuüksi teenijate hoole. Sel ajal võib sündida mis õnnetus tahes. Võib juhtuda, et käiakse hooletult tulega ümber, lastakse kari kaera- või rukkipoollule, võidakse unustada aidavõtmed ööks ette — kes neid kõiki juhtumeid võib aimata? Lapsedki võivad hõlpsasti teha häda endale.

Lapsi oli kaks poissi, vanem, Janne, kolmeaastane, teine, Kүүsti, veel imev, keda nüüd oli kavatsus võõrutada. Neid hoidma, samuti ka talu kaitsma oli kutsutud küllast vanaldane naispool koduhoidjana. Ema andis talle veel teelegi asudes nõu ja hoiatusi laste suhtes. Koduhoidja noogutas ja lubas kinnitada kõik kindlasti kõrva taha.

„Ärge aga tuld unustage,“ hoiatas isand veel õues.

„Ei me unusta,“ kinnitas kodurahvas.

„Ärge aga laske Jannet üksi jõe ääre!“ keeliski emand.

„Ei me lase.“

„Vaadake siis Kүүsti järele hällis!“ hüüdis emand veel vankrilt.

„Küllap vaatame, ja kui see on märg, vahetame talle kuiva selga,“ hüüdis koduhoidja naerdes.

Isand tõmbas ohje, matsutas huuli ja hobune sööstis traavima. Pahema õla üle vilksatas emand ikka veel tagasi, kuni kodu oli nähtaval. Siis ta nihutas enda peremehele lähemale, korraldas oma valget pearätikut ja hak-

kas tähelepanelikult ja endaga rahul olles silmitsema teeäärseid maastikke.

Oligi siin vaatamisväärsed seesugusel kaunil suvepäeval. Maantee käis piki laia jõeorgu, mis terveni, peale voolu alla jäävate luhaniitude, oli tehtud põlluks. Metsad jõe kummalgi poolel olid taandunud kaugemale ja valvasid nüüd tumma rindena seda tasast, pikka põldjärve, kust siin-seal talu õuna- ja ilupuud kerkisid esile nagu väikesed saared. Unelev rukis noogutas vaikselt tuules, millele äsja õitsma hakanud härjapea laenas ohtrasti oma peenete lõhnade küllusest. Haljas kaer seisis tikksirgenaga ja pistis ülbelt pea helbeist välja. Maantee veered ja põllupeenrad võistlesid vastastikku oma kirjude lillede säras. Valged pilvelambad hõljusid sinises taevas nagu ujuvad luigekarjad järvel ja vedasid aegajalt läbipaistva liniku päikese hiilgava palge ette, võimaldades ikka uusi ja uusi värvivaheldusi looduses.

Nad sõitsid kaua vaikselt. Lõppeks emand tõmbas sügavalt hinge ja ütles tasa:

„Kas see ei ole ilus?“

„Mis asi?“ küsis isand mõtetes.

„See kõik,“ sõnas emand, sirutades käsi-varsi, otsegu tahtes sülelda kogu loodust.

„On küll. Aga kas ei oleks sinu meelest veel ilusam, kui siin lainetaks avar järv või võimas meri lööks pahinal kõrgete kaljude vastu?“

„Ära parem räägigi sellest!“ hüüatas perenaine vilkalt. „Mere möllamist vaadeldes tundub mulle ikka, nagu oleks Jumal vihane. Ja järvgi lähaks ajajooksul üksluiseks ja värvituks. Aga siin on kõik vikerkaare värvid koos.“

„Kas see on siis nii tore?“ kiusas peremees.

„Tore!“ hüüatas emand ägedalt. „Ei mitte! See on kaunis! Ja ühtlasi nii soojuslik! See on õnnistatud maa ilu.“

„Nii, esi-isad maad juurides on põllud pühitsenud ja teised sugupõlved on neid ikka jälle uuesti külvates õnnistanud,“ sõnas nüüd peremeeski tõsiselt.

„Seepärast siis ehk need põllud tunduvadki nii armsad ja omased,“ arvas perenaine.

Ta mõtted suundusid nüüd lastele ja ta muretses:

„Kuidas poisid küll saavad toime üksi kodus?“

„Ega nad seal üksi ole, küllap juba nende eest hoolitsetakse,“ lohutas peremees ja heitis käsivarre oma naise piha ümber.

Ja emand rahustus ja nõjatas pea mehe

Viru ringkonna naised käsitööhtul.

õla vastu. Nad olid veel noored ja armastasid üksteist.

Aeg kulus, tee veeris. Nad olid juba hommikul asunud teele ja jõudsid alles õhtul sugulastallu. Kord peatusid nad, söösid hobust tee veeres ja otsisid endalegi veidi einet leivakotist. Virgunult, nii loom kui inimesed, jätkasid nad teed. Ja jälle vaatles emand innustunult enda ümber ja tundis rõõmu kõigest uuest, ennenägematust.

Jõudnud juba linna lähedale, sõitsid nad soome reservikasarmust mööda. Sõdurid olid parajasti harjutusel tee ääres oleval väljal.

„Vaata, sõdurid!“ hüüdis perenaine.

„Näivad teised nii käristavat, et maa väri-seb,“ sõnas peremees.

„Mis see mees nii raksub?“

„See komandab.“

„Mis ta räägib?“

„Midagi vene keeles mõrised. „Smirnat“ ja „napletsood“ poistele õpetab.“

„Aga ega seesugust keelt ristiinimene mõista,“ imestas perenaine.

„Tuleb teha kõrvad kõvaks ja kuulata. Ja lõpuks jäävad kõige visamalegi pealuusse.“

„See on kurb, niisugune lõhkumine, kui ei ole käsudki õiges keeles.“

„Noh, ei reservipoistel seda kaua tarvitse kannatada. Hullem see on pärisväes.“

Nad sõitsid edasi. Kui perenaine oli kummaliselt vaikne, silmitses peremees teda terasemalt ja märkas siis suuri pisaraid langevat ta silmist.

„Mis sa nüüd nutad?“ küsis ta imestudes.

„Nutan oma poegade pärast,“ kaebas emand.

„Mis häda siis neil on?“

„Nad peavad minema sõjateenistusse,“ nuuksus ema.

„Sa oled ka veider!“ naeris isa. „Nutad siin, et pojad lähevad sõjateenistusse, kuigi vanem alles tuigerdab käies ja noorem kiigub kodarad püsti kiiges!“

„Jah, aga nad kasvavad ja on varsti teenistusealised.“

„See on varajane mure,“ lohutas peremees. „Ära seepärast veel silmi riku. Ja eks nad lähe samuti nagu teisedki. Nad on samuti mehed.“

„Viga sul rääkida, kui sinu aegu veel ei olnud teenistuskohustust.“

„Ega minagi teenistusest pääsmiseks oleks haokirvega sõrme raiunud,“ sõnas mees pisut pahandatult.

„Ega mina seda mõtelnud,“ kiirustas naine lepitama. „Küllap sina selle teenistuse oleksid auga sooritanud. Ja küllap seal oleks igauks. Aga lastest on kahju.“

„Nemadki on mehed, kui jõuavad sellesse ikka,“ naeratas peremees. „Aga ärgem nii kaugete asjadega endid piinakem. Võib ka olla nii, et sel ajal enam teenistuskohustust ei olegi.“

Tee lõpupoole oli perenaine vaikne ja mõttes. Alles sugulaste juure jõudnud, ta jälle virgus. Aga südames ometi igatses ta koju vaatama, et poegadele midagi paha ei ole juhtunud.

Ega neile olnudki vanemate ära olles juhtunud midagi paha.

Hiljuti Lasnamäe aerodroomil demonstratsioonilende teinud Soome kaitseväge õppelennuk.
Ülal lendur Leppänen.

Oli kulunud aastaid, isegi aastakümneid siin jutustatud suvisest teekonnast. Aeg oli kord vaikselt, kord valju veernud edasi, jättes sügavaid jälgi nii inimesisse kui kogu maailma.

Kord suvisel linnateel olnud peremees oli juba mõnda aega surnud. Emand oli loovutanud talu vanemale pojale ja elas nüüd vana eidena oma poolel noorema poja Küöstiga. Küösti oli jäänud üksikuks. Ta oli vaikne mehike, uneleja, kes elas meelegujutuslikku elu nagu luuletaja, kuigi ta polnud kirjutanud ainustki värssi. Ema ja poeg olid nii harjunud üksteisega, et nad ei soovinud minna lahku, kuigi see olekski poja elukutse seisukohalt olnud tarviline. Aga poeg ei tahtnud loobuda oma vanast emast ega ema raatsinud teda käskida minna, kuigi ta kannatas poja saamatuse pärast. Nad elasid vaikselt oma kodus, kaugel maailma kärast.

Aga maailma kära tungis siiski kord nende kõrva. Ega elav inimene maailmas jäänudki jääda osa saamata põrutusest siis, kui suured riigid tõusid ähvardades tagakäppadele, aga purunesid äkki hunnikusse nagu savijalgadel seisvad, välimuselt irvitavad ebajumalakujud. Sõda ja segadus valitsesid riiges.

Vana ema vaatles neid ajamärke täis muret ja kurbust. Maa näis seisvat hävingule lähedal. Põlde ei peetud enam pühaks, vaid tal-

lati ja sõtkuti maha jumalaviljagi, et seda ei saanud korjata needki, kes seda veel oleksid tahtnud. Võõraid sigines ikka rohkem ja rohkem maale. Kui ta siis kuulis, et põhjapool alatakse puhastama maad, ütles ta äkki pojale.

„Kuule, Küösti, küllap sinagi peaksid minema nende hulka, kes on asunud venelaste kimpu, et neid meie isamaalt saata välja.“

„Kas soovitate teie mul minna sõtta, teie, kes te ikka olete sõda vihanud?“

„Kui juba kord on sõda, siis vaja see auga lõpetada, ja ega see ilma meesteta lõpe,“ ütles ema rõhuga. „Sina oled perekonnata mees, keegi sind ei leina, kui peakski juhtuma, et langed.“

„Kas teiegi mind ei leina?“

„Mis nüüd minust vanast? Ei sul tarvitse mind mõelda. Ega ma ikkagi kaua kannata. Aga teised põlved kannatavad kaua, kui maad nüüd ei vabastata.“

„Mina lähen küll, kui aga teie jääte jul-
o-aks.“

„Ei minul siin ole midagi häda, kui aga Jumal on minuga. Ei sinagi seal tema kaitsva käe alt pääse.“

Ja Küösti ei pääsnudki selle käe alt, vaid pöördus õnnelikult tagasi rõõmsa ja oma südames rahuloleva, kuigi välimuselt vaikse ema juure, kes ütles nüüd heameelega surevat, kuna saab puhata oma kalli maa põues.

Must hobune

5. märtsil.

Ma läksin muidugi Olga juure tagasi. Tema tubagi on mulle võõras. Liig lagedad seinad, liig häbematu, liig haavav näopilt.

„Olga, võta see maha!“

Ta kuulab sõna. Ta võtab kullatud raami maha. Siis istub ta ja võtab mu käe.

„Tahad, Georg, ma ütlen sulle tulevikku ette?“
Ma ei taha, et ta ütleb. Ma ei usu, et ta seda tahab teha. Ma ütlen:

„Ei tea... Sa teenid kuski?“

„Teenin.“

„Kus?“

Ta nimetab mingisuguse „komi“. Laste eest hoolitsemine. Proletaarlike laste eest muidugi.

„Sa oled parteis?“

„Jah.“

Ma olen seepärast inimesi poonud... Ma vaikin. Tema vaikib ka.

„Georg...“

„Mis on, Olga?“

„Kus on siis sinu arvamise järele tõde? Ega ometi „valgete“ pool?“

„Ei.“

„Ega ometi „roheliste“ pool?“

„Ei.“

„Ega mitte ka vanade parteide pool?“

„Ei.“

„Aga kus siis?“

„Ei tea... Vabrikus, kasarmus, külas, lihtsate, õpetamata inimeste juures, aga mitte meis.“

Ta tõuseb üles ja kummardub minu poole. Ja järsku süleleb ta mind tugevasti. Ma tunnen tema keha, tema kõrget, pehmet rinda, nii kaisutas mind Grusha.

„Mul ei ole aega, Olga, jumalaga!“

5. märtsil.

„Georg, sa armastad teist.“

„Ei tea, Olga, ei tea...“

„Ei tea? ... Sa ei armasta mind enam... Kuidas ma sind ootasin, Georg. Aga siis... Siis sa olid „bandiit“... Ma ei võinud... Sa pead aru saama. Aga ütle, kes ta on? Kes see teine on?“

„Olga, teda ei ole enam!“

„Tähendab, siiski oli tõsi? Tähendab, ma ei eksinud? ... Ei, Georg, ma ei armasta, ma vihkan, ma vihkan sind...“

Ta nutab. Voolavad rohked naiselikud pisarad, nagu Gruschalgi metsas...

„Olga...“

„Ei... Sa oled äraandja. Sa oled rahva

vaenlane. Sa oled meie, sa oled minu vaenlane.“

„Olga...“

„Ma ütlesin sulle, mine.“

Teine kord ajab ta mind ära. Olgu nii. Mul on oma armastusest kahju. Aga mul ei ole viha ega kaastundmust. Väljas unustan ma ta.

6. märtsil.

„Isvestijates“ on trükitud:

„Uus valgekaartlaste kuritegu. Äraandlik plahvatus Narkomsdravis. Vetsheka, kes revolutsiooni võitluse valvel seisab, on uue järjekorralise liitlaste palgaliste, vähemlaste ja es-eride kuritöö jälile saanud. 5. märtsil kell 4 pärast lõunat ilmusid vetsheka agendid Pjotr Larjonovi valgustama, kes nimetatud asutises vahina teenis. Larjonov oli, nagu selgus, karde-tav bandiit, kes ennast oma korteris barrikadeeris. Nõudmise peale sõjariistad panna maha kostis kohutav plahvatus. Seltsimehed Vetsis, Birk ja Stepanski said surma. Narkomsdravi hoone on rikutud. Bandiidi keha on nõnda purustatud, et teda ei ole ära tunda. Surm äraandjatele! Elagu R. S. F. S. R.“

„Bandiidi keha on nõnda purustatud...“ Jegorov tegi, nagu ta oli öelnud. Jah, ta poos, laskis maha ja põletas tuliriidal. Aga ta võitles ju „kurjade vaimudega“. Tema ei suitsetanud ega söönud võõrast anu-mast. Kas neist teenetest küllalt on, et sellest pää-seda, mis inimesed unustavad? Tema uskus. Tema usk olgu piha.

7. märtsil.

Jegorov oli harimatu vanamees, sest rahva suur hulk on üldse pime. Kündmattu maa on harimatu, aga rikas ja viljakandev. Tema juured ulatusid sügavale maasse. Aga „sündis suur maavärisemine“. Endine elukord langes kokku. Aga uus... Mis andis temale uus? „Poeg tapeti ja maja põletati maha... Kurja-vaimu kiusatus.“

Ma kuulan, kuidas korstnas tuul ulub. Ja mulle näib, et ma Moskvas ei ole, vaid metsas, ja et vahtrate ladvad kohisevad. Jegorov tuleb pimedusest välja, lööb kahe sõrmega risti ja ütleb: — „Missugune ilus Jumala ilm...“ Ja värskendades ning rõõmustades ka-hiseb suvine vihm.

8. märtsil.

Fedja istub nurgas. Ta suitsetab ühe paberossi teise järele. Ta on kõhnaks jäänud, silmade alused on tal sinised. Ka kaotab vist kaardimängus.

„Kas me ei lõpetaks õngitsemise, härra polkovnik?“

„Aga Vetsheka ülem, Fedja?“

„See on väga raske, härra polkovnik. Isegi minu vastu saavad kahtlaseks. „Kas ammu olid parteis? Kus enne teenisid? Kas vangis oled istunud? Mis suguses? ...“ Ma valetan kui koer, aga see ei ole tõenäoline. Neid kaabakaid ei saa enam petta ...“

„Aga aadressi said teada?“

„Sain teada ... Aga mis sest kasu, härra polkovnik? ... Jumala eest, nad võtavad meid kui kanu vangi ...“

„Siis mine minema, Fedja. Sind pole enam tarvis.“

Viskab paberossiotsa kaminasse.

„Enne laupäeva ei ole võimalik. Ta on ära sõitnud. Tuleb laupäeval tagasi ...“

Ta lööb lootusetult käega. Ta kardab: südames on tal surnud hiir. Ma ütlen temale: „Anna aadress ja mine minema.“

9. märtsil.

Fedja ei läinud kuhugi. Ta võeti veel samal õhtul vangi. Ma loen jälle „Ivestijat“. Seal on kirjutatud, et valgekaartlaste agent Kovalev põgenemisel on tapetud. Tähendab, ka Fedjat ei ole enam. Ei ole enam kedagi. Olen ükski.

10. märtsil.

Laupäevani tuleb oodata ... Aga täna on neljapäev. Ma olen kui tagaaetud metsloom, nagu komisari naine Bobruiskis. Mul ei ole tegevust. Vassili Blashennõi kirik on kurb ja Kreml samuti. Minu ees on sein ja selle ääres langenud kommunistide hauad. Nende päralt on au ja igavene rahu. Aga minu päralt? ... Minu päralt on suur ruum. Metsas kohiseb pähklapuupõõsas. Telgi present tõuseb üles ja sisse astub paljajalu Gruscha: „Tapa neid, tapa, et ühtki ellu ei jääks, et nad, neetud, kõik kaoksid ...“

11. märtsil.

Jah, Fedjal oli õigus: tarvis õngitsemine lõpetada. Ma läksin õhtul Tverskajale, ma läksin mõteta, eesmärgita, sest toas oleksin ma lämbunud. All platsi ääres jõudis mulle auto järele. — „Seltsimees, seisa! ... Käed üles! ...“ Ma tõmbasin revolvri, mida alati käes kannan. Ma tõstsin parema käe ja hakkasin, ma ei tea mispärast, laskma. Ma ei näinud inimesi, ma nägin ainult musti varje. Ma vajutasin triklile seni, kuni viimne kuul oli väljas. Siis ärkasin ma meelemärkusele ja vaatasin ümber. Oli tühi ja väga pime. Kõnitateel, märjal lumel, lamas kolm inimest. Veoauto mootor mürises. Ma pöörsin põikkuulitsasse ... Nii jääbki tsheka ülem tapmata.

12. märtsil.

Ma jätsin professoriga jumalaga, kui kõlistati. Professor kokkus. Ma võtsin brovningu ja läksin ust avama.

Lävel seisis Olga.

„Miks sul revolver käes on?“

„Mind oodatakse.“

„Kes ootab?“

„Sinu sõbrad kommunistid.“

Ta ei istunud, vaid langes toolile, nagu oli — kasukas ja karvnahkses mütsis.

„Georg! ... Sa sõidad ära? Jah?“

„Jah, Olga!“

„Georg, minu armas, võta mind endaga ... Georg.“

„Kuhu?“

„Kuhu tahad.“

„Võta mind endaga kuhu tahad ...“ Nii palus ka Gruscha ... Ja mispärast see naine karvnahkses mütsis, lühikeseks lõigatud juustega, see võõras inimene, mulle „sina“ ütleb ja mind Georgiks nimetab?

„Ei, Olga!“

„Georg, ole kes sa oled, ja tee, mida tahad, aga ära ütle ei ... Ole armuline, ma armastan sind, Georg. Olen sind alati armastanud ...“

„Ei, Olga.“

„Seepärast, et ma kommunist olen? Seepärast, et ma teie vastu võitlesin?“

Ma vaikisin.

„Noh, ütle ometi ... Ütle.“

Ta ei nuta. Ta silmad on kuivad. Ta ootab. Nii ootas ka Gruscha vastust ... Teissugust vastust.

„Sest, et ma sind ei armasta.“

Ma ütlesin seda, aga ma ei uskunud ise. Ta löi silmad maha. Köögis kõlistas professor klaasidega. Seinakell tiksus — see oli käoga kell, nagu mäletan. Ja akna taga keerles pikkamööda lumi.

13. märtsil.

Ma olen vagunis. On kange kasukate ja mahorka lõhn. Kaugel nurgas pipedas mängib üks poiss balaalikal:

Ахъ, коммуна, коммуна моя!

Ахъ, и рожа то вся подлая твоя!

(Ah, minu kommuun, kommuun! Ah, sinu jöle ja alatu nägu!)

Mis olen ma saavutanud? Taga on lumega värskelt kaetud hauad. Ees on ... Mis ootab mind ees? Kauge ja raske tee, ja ei ole otsa näha ega aimatagi. Homme võivad enamlased langeda. Kes nende asemele astub? Fedjad, Jegorovid ja Wreded? Või õrna käega Pühad Kasjanid? Kes sõrmi haavadesse pole pannud? Aga tarvis on ehitada, mitte purustada ... Olga ... Ma ütlesin, et ma teda ei armasta. Jah, maailm on minu jaoks tühi. Venemaa on Olga. Olga on Venemaa. Ei ole tõi. Aga Gruscha? Ei ole Gruschat, ei ole ka unistust Olgast. Ring on käidud. Kas ei ole see viimne ring, kui lootus kaob?

У коммуни карманы всё въ дырахъ!

У коммуни полцарствія въ воргахъ!

(Kommuuni taskud on kõik auklikud! Pool kommuuni riigist on kõik vargad!)

Vedur vilistab lõikavalt. Rattad müristavad. Pipmedas nurgas mängitakse balaalikat. Rong ruttab edasi. Kuhu?

14. märtsil.

Rong ruttab edasi. Ma näen: lageda kase all seisab mees mütsita, nöör kaelas... „Kuhu poole sa risti ette lööd? Hommiku poole löö rist ette...“ Ja siis ma näen: punane leek tõuseb üles, paljad õlad valendavad... „Pane tal habe põlema, habe...“ Ma näen: küla põleb, päikese paistel valgub kirves: „Tapan ära!..“ Rong ruttab edasi: „Seltsimees, ära karda! Laseme mõni kuul püha Venemaa peale!..“

Ja lasksidki. Ja haavades lamab Venemaa. Lasksid mitte ainult nemad, vaid ka meie. Lasksid kõik, kel aga püss käes oli. Kes on Venemaa poolt? Kes on

vastu?... Meie?... Nemad?... Või meie ja nemad?..

Aegu ei ole teada. Aga Venemaa tõuseb üles, — tõuseb meie verest, tõuseb rahva sügavusest. Olgu meie ka kui udusulg, las meid ka pillutab tuulekeeris. Meie oleme pimedad ja vihkame üksteist, meie allume ühele teadmatule seadusele. Meie ei oska oma süüdi mõõta, aga meie ei oska ka oma väikest ohvrit mõõta...

„Ja kui ta kolmanda pitsati ära võttis, kuulsin ma kolmandat elajat ja see ütles: tule ja vaata. Ma vaatasin, ja vaat' must hobune oli seal ja tema seljas oli ratsanik, kellel mõök oli käes...“

(Lõpp.)

MIKS MA ESINEMISELE HILJAKS JÄIN

Tahab olla veste, kuid võib olla ka tõsilugu

Käsk on käsk. See on jumalast loodud ja vanem kui meie. Eriti on käsk mõjuv kaitseliitlasele, sest mis mees sa oled, kui ei kuula käsku! Kui oled õigesti kasvatatud, hindad õigesti olukorda, siis kuulad ja täidad ka õigesti käsku. Mul on eriline instinkt käsku kuulata ja täita, kuid venivus on juures, millest ma pole saanud lahti minust mitteolenevail põhjusil, nagu ma seda enda trööstiks alati olen ütelnud.

Minu jaopealik on tubli ning krabe mees, annab kõik käsud, nagu seadus ja seisukord ette näevad, seitse päeva varem. Selle aja sees on võimalik end välimiselt ja sisemiselt kohusetäitmisele ette valmistada.

Seekord pidin käsku täitma paraadile minnekuks. Muidu läbi ja läbi paraadi poiss, nagu ma olen, tundsin suurt ülendust ja kohusetäite iha oma siseelundis. Hommikul tõusin voodist varem kui harilikult. Oma välimusegi seadsin rohkem korda kui tavaliselt. Minu arust pidi kodusest ketsutamisest äitama küllalt selleks, et õigel ajal olla kogunemispunktis ja sealt minna paraadile, mis küll enam pole minu mure, kuna jupijumal seal hoolitseb juba sinu sissetuleku ja väljamineku eest.

Aeg läheneb äraminekuks. Vammus, mida kannan töö ja paraadidel, kodus ja kaitseliidus, on üks ja sama, sest leivaisa ei ole oma rehknutitega jõudnud veel niikaugele, et kaitseliitlasest ametnikule pakkuda riietusabi, kuigi ta varanduse valve on esmajärgulise tähtsusega.

Naine andis kellaajalisel viimse käsu väljaminekuks, kuid mu ihu ei jõudnud kannatada neid higitilku, mis sinna tekkisid varustuse ülesotsimisest. Käepaela leidsin triikpesu hulgast, mis oli küll puhas ja hästi pakitud, kuid raskelt ülesleitav. Naine oli kustki köögikapist leidnud viis padrunit ja küsis, kas ka need pean

võtma kaasa. Muidugi pean, käratasin, kuid mitte viis, vaid 45! Kulus küllalt hoolt kogu perekonnale, kuni tarviline arv padruneid oli kokku otsitud — üks ühest, teine teisest toast ja laeka sopist. Kuid mida teen nende padrunitega, kui pole padrunitaskut ega vöörihma, mille olin viimasel tarvitamiskorral poetanud küll oma arust parajasse paika, kuid nüüd mitte käepärast olevasse kohta. Kui lõppeks ka see leitud oli, puudus kõige tarvilikum, milleta sa ei ole kaitseliitlane paraadil ega pärast paraadi, kõnelemata veel hädaohusilmapiilgust — püss. Kuigi see oma suuruselt ei ole ärakaotatav ja silmale ikkagi nähtavalt seisab eestois nurgas, ei rahuldanud mind panipaik täna põrmugi. Raud roostes, pära tolmune ja sisemiselt õones leidus paksu määret, mille puhastamiseks kulub rohkem aega kui „kadunud asjade“ leidmiseks.

Pühapäeva hommikul, täpselt sel kellaajal, mil pidin olema juba jao kogunemiskohas, tundsin end rahuldavalt varustatuna. Löötsutades jõudsin küll veel kohale, kuid kahjuks hilja. Tule siis üksi nagu vaene patune koju tagasi ja lase kirjutada paraadile mitteilmumise pärast oma karistusraamatusse 3 krooni trahvi ja vali noomitus. Kõige selle tagajärjena olen sõimanud pühapäeva-rahua asemel naist ja lapsi, oled haavatud sisemiselt ja alandatud riviliselt, oled jätnud täitmata kohustuse ja näinud asjata vaeva. Ja kõige selle tagajärjeks — käsu mittetäitmine.

See oli suur õppetund mu elus. Karistasin end sellega, et kõik kaitseliidu tarbed koondasin ühtekokku, kujundasin ilusaima nurga oma eestois „sõjamuuseumiks“, lõin seinna naelu ja naelakesi, riputasin oma sõjavarustuse õigesse kohta. Püssile ei annud enam alamaseisulist isteaset riidevarna alumises osas, kuhu tikub

riietest märjal ilmal langema veepiisku ja muda. Padrunitasku on nüüd alati täis kiilutud ja sõjamoos hoitud kuivas ning kättesaadavas kohas. Varukasid ehib ja ühendab kogu seda pilti minu „sõjamuuseumi“-nurgakeses. Olen kindel, et järgmisel esinemiskorral olen esimene, kes ilmub oma kogunemiskonta täies varustuses, ja häirekorral kulub viis minutit, et olla sõbra akna all äratamissignaali.

Eelmisest äpardusest olen teinud põhjaliku ettekande oma otsekohesele ülemusele ja see on lubanud mind asetada eeskujulikumate hulka sõjavarustuse asetamiselt, mida ta on võinud näha oma praktilise ihusilmaga. Ta oli võtnud oma ülesandeks käia läbi isiklikult kõikide malevlaste korterid ja kontrollida, kus asuvad nende relvad ja teised atribuudid. Vahest tuleb nii mõnelgi mehel sel puhul otsida üles padrunitasku voodi alt ja päeside mustapesu-torgast.

Kuid kõik see lahendab ja käsk kohendab. Loob inimese ümbergi ning kaotab looderduse ja lohakusegi. Seda võib üksikult küll leida, kuid selle eest „eeskujulikult“.

Malevlane.

Eeskujulik kaitseliitlase nurk.

Male

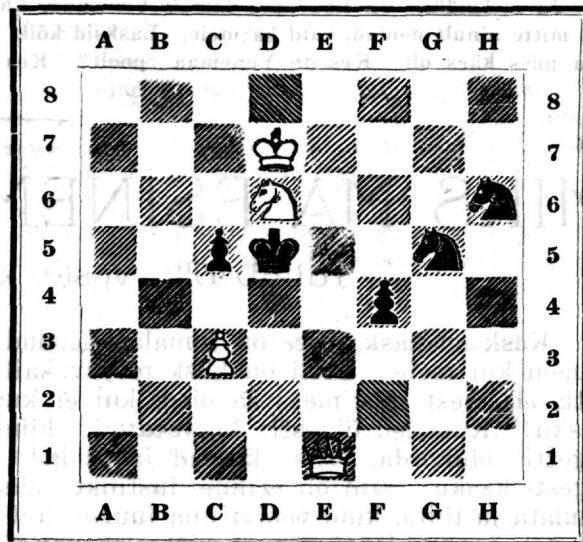
Toimetaja A. Burmeister.

(Kirjade address: Tallinn, Narva mnt. 26, krt 6.)

Ülesanne nr. 103.

Kokku seadnud F. Healey (Londonis).

Must'rd.

Valged.

Valged: Kd7, Le1, Rd6, Ec3

Mustad: Kd5, Rg5 ja h6. Ec5 ja f4.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

E. Kiileri ülesande nr. 101 lahendus.

1. Rg5-h3, g4:h3, 2. Of1:h3 jne. 1. (Rg5-h3), g4-g3, 2. Vf6-g6 ja 3. Of1:g2 annab matt.

Õiged lahendused saatsid: prof. Th. Lemba, Gunnar Friedemann ja stud. techn. V. Tepaks (Tallinnast), stud. jur V. Pezold (Tartust).

A/S. „ODORI“ püssiõli

on parim abinõu püsside puhastamiseks ja roostetamisest hoidmiseks.

Tänases numbris:

Kaanepilt: Suusavõimlemine. / Prof. Csekey: Mõtteid Ungari vabuspäeva puhul. / Ratsahobuse ratsastamisest. / Petseri maleva 6. aastapäevaks. / Kümme aastat pealinna julgeoleku kaitsel. / H. Prants: Kaupost ja Lembitust. / E. Jaakkola: Ema (jutustus). / B. Savinkov: Must hobune (lõpp). / Malevlane: Miks ma esinemisele hiljaks jäin. / Male.

Kolmas Tartu Laenu- ja Hoiu-Ühisus

Tartus, Suurturg 8.

Juhatusese telefon 11-13.

Üldtelefon 99.

AKTIVA.

ÄRISEIS 1. JAANUARIL 1930. a.

PASSIVA.

Kassa ja jooksvad arved teistes pankades	Kr. 107.686.87	Osamaksud	Kr. 205.886.97
Väärtpaberid	10.580.60	Tagavarakapitalid	" 27.530.46
Laenud	2.889.374.85	Hoiusummad	" 1.976.238.71
Korrespondendid „Loro“	39.835.86	Asunike ja riiklike laenude kontokorrent	" 178.042.45
Vallasvara	13.198.30	Kontokorrent ja veksl. redisk.	" 509.718.22
Garantiid	178.050.17	Korrespondendid „Loro“	" 249.32
Muud aktivad	26.045.76	„Nostro“	" 46.525.45
		Garantiid	" 178.050.17
		Muud passivad	" 121.336.14
		1929. a. puhaskasu	" 21.194.52
	<u>Kr. 3.264.772.41</u>		<u>Kr. 3.264.772.41</u>

Ühisus võtab raha hoiule, annab laene välja ja toimetab kõiki pangaoperatsioone.

Liikmete vastastikune vastutussumma on Kr. 1.029.434.85.

Juhatus.

Tartu Eesti Majandusühisus

Tartus, Holmi t. 12-18. Kõnetraadid 10, 10-70 ja 2-61.

ABIKAUPLUS Tartus, Võru tän 4. --- Kõnetraat 10-30

Laos alati saadaval kõik

põllumajanduslikud tarbed, ehitusmaterjal, koloniaalkaubad.

Võtab enda peale piimatööstuse sisseseadmisi.

Masinad tuntud parematest kodu- kui ka välismaade vabrikutest.

Ostab lina, lina- ja heinaseemneid.

RIIGIHOIUKASSA

võtab raha hoiule Eesti Panga osakondades ja kõikides postkontorites.

Hoiusummasid võetakse vastu jooksvale ja tähtajalisele arvele.

HOIUSUMMADE EEST VASTUTAB RIIK

Riigihoiukassa on laiemate rahvahulkade poolehoidu osaliseks saanud ja hoiusummad tõusevad järjekindlalt.

JÄRVAKANDI KLAASIVABRIK

VABRIK:
JÄRVAKANDIS
Tel. Lelle 7.

KONTOR:
TALLINNAS, Süda 1,
Tel. 15-38, 5-27.

Fourcault sisseseade
valmistab moodsa mehaanilise tööstusviisi juures
kõrgeväärtuslikku

h e l e d a t t a h v e l k l a a s i

igas suuruses ja paksuses.

Järvakandi spetsiaalklaas on headusel
parem vastava sordi importklaasist.

Ainus mehaaniline klaasitööstus Eestis.

Tellimised kodumaa tarvitajatele täidetakse väljaspool järjekorda mõne päeva jooksul, sest tootmine ületab siseturu kogutarviduse mitmekordselt.

Igasugused järelepärimised leiavad kiire ja hoolika tähelepanu.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikoda, Pikk t. 2.

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR